

20 jaar en nu???

Hoe bevorder ik toekomst gericht werken op de
Emiliusschool?

Student: Anne Peels

Studentnummer: 2016715

Opleiding: Master-SEN

Locatie: Eindhoven

Begeleider: Jos Hoogveld

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Onderzoeksvraag	7
Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing onderzoek	12
2.1 Participatie, Integratie en inclusie	12
2.2 De rol van het onderwijs als voorbereiding op de toekomst en het conceptueel model	14
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie	21
Hoofdstuk 4: Resultaten van de data- analyse	27
4.1 Groepen en personen	27
4.2 Situaties en locaties	30
Hoofdstuk 5: Conclusie en waardering onderzoek	34
Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie	39
Literatuurlijst	42
Bijlage: 1	44
Bijlage: 2	55

Samenvatting

Tijdens mijn onderzoek heb ik gezocht naar een antwoord op de vraag:

Hoe integreer ik toekomst gericht werken binnen de Emiliusschool, een school voor leerlingen met meervoudige (verstandelijke en lichamelijke) beperkingen? De bedoeling was om vooral de overgang van school naar een dagactiviteitencentrum soepeler te laten verlopen en te verbeteren.

Om deze vraag te beantwoorden heb ik verschillende onderzoeksinstrumenten gebruikt. Zo heb ik diverse dagactiviteitencentra bezocht en gezien hoe ze daar te werk gaan (participerende observatie). Ook ben ik binnen de school op zoek gegaan naar mogelijkheden om toekomstgericht te gaan werken (interviews met leerkrachten, leerlingen en eigen ideeën). Eveneens heb ik vragen voorgelegd aan medewerkers van de dagcentra, relevante beleidsdocumenten gebruikt en sites bestudeerd. Dit alles heb ik gerelateerd aan visies op integratie en autonomie zoals die in de literatuur beschreven staan. De uitkomsten van dit alles, zijn verwerkt in dit onderzoek.

Een visie van de Emiliusschool is: Uitgaan van mogelijkheden. Wat kunnen leerlingen, waar zijn ze goed in en hoe kunnen we daarop aansluiten? Tegenwoordig wordt dat vaak als competentiegericht onderwijs omschreven met daarnaast doelen als zelfstandigheid, integratie en inclusie.

Dit waren ook uitgangspunten bij mijn onderzoek. Ik heb gezocht naar diverse methodes en werkwijzen. Telkens was de vraag hoe kan ik dit toepassen in de praktijk van het onderwijs en mijn klas? Door hier steeds op terug te koppelen heb ik geprobeerd een bruikbaar onderzoek op te zetten.

Aan de hand van conclusies heb ik adviezen uitgebracht aan leerkrachten.

Adviezen waar we als school hopelijk volgend jaar mee verder kunnen werken.

Steeds heb ik gekeken naar de leerling. Wat houdt voor onze leerlingen het begrip toekomst in en op welke manier kunnen wij hier op inspelen?

Een toekomst die vooral zal bestaan uit werken op dagactiviteitencentra maar die passend en zinvol voor de leerling moet zijn en recht moet doen aan zijn mogelijkheden. Dat vraagt maatwerk en individuele afstemming maar vooral een goed overleg tussen beide partijen: school en dagactiviteitencentra.

Daar liggen nog veel hiaten heb ik gemerkt maar ook mogelijkheden zoals ik zal proberen aan te tonen.

Als we daar met zijn allen aan kunnen gaan werken zal de toekomst en daarmee de overstap van onze leerlingen soepeler en prettiger verlopen. Ik hoop met de resultaten van dit onderzoek, de adviezen en plannen daar een bijdrage aan te kunnen leveren.

Inleiding

Sinds 2 jaar ben ik als leerkracht werkzaam in een van de eindklassen van de Emiliusschool te Son. Daarbij heb ik te maken met MG (meervoudig gehandicapte) leerlingen in de leeftijd van 16 tot 20 jaar, die op het punt staan de school te verlaten en een nieuwe stap gaan zetten. Wat is hun toekomst en hoe kan ik ze daar op voorbereiden, dat is het thema wat me bezighoudt en dat ik in dit meesterstuk verder heb onderzocht en uitgediept.

In de schoolgids wordt hierover gezegd: “In de MG eindgroepen doorlopen de leerlingen een traject waarin ze voorbereid worden op hun toekomstige dagbesteding. Doorgaans zal dit een ‘dagactiviteitachtige’ omgeving zijn met creatieve en arbeidsmatige accenten.” Leerlingen van de Emiliusschool krijgen het advies “arbeid niet geïndiceerd”. Dit wil zeggen dat zij geen betaalde arbeid gaan verrichten. Wel gaan zij een dagbestedingcentrum bezoeken. Wat gaan ze dan wel doen en hoe bereid ik ze hierop voor?

Belangrijk hierbij is welke visie de school, de ouders en leerkrachten hanteren. Het uitgangspunt van de Emiliusschool is dat zij zich nooit alleen laat leiden door de beperkingen. Liever zal de aandacht uitgaan naar de gevolgen van die beperkingen en vooral zal gekeken worden naar de mogelijkheden van onze leerlingen. Het kernthema van de visie van de school laat zich het best omschrijven als ‘de vormgeving van het eigen bestaan’. Men spreekt van een leerling met (ernstig) meervoudige beperkingen indien:

- de leerling vanwege de combinatie van verstandelijke en meervoudige (lichamelijke) beperkingen
- slechts voor een deel (M.G.) of bijna niet (E.M.G.) in staat is zelf vorm te geven aan zijn ontwikkeling tot individu, en
- slechts beperkt (M.G.) of bijna niet (E.M.G.) in staat is tot deelname aan het sociale en maatschappelijke verkeer.¹

¹ Bron: Cor van Hoof & John van Dijen, ‘hun goed recht’ passend onderwijs voor leerlingen met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen.

Uitgaan van mogelijkheden in plaats van 'om te gaan' met onmogelijkheden is ook mijn visie. Dit houdt binnen mijn dagelijks functioneren in dat ik altijd creatief bezig ben in het zoeken van oplossingen. Wanneer een leerling de leeftijd van 20 jaar bereikt, gaat hij of zij de school verlaten. De vraag die dan heerst bij ouders, leerlingen en leerkrachten is: Hoe nu verder?

Elke leerling gaat op zijn of haar manier verder in de toekomst en maatschappij. En zal binnen deze maatschappij een 'eigen' plekje vinden. Maatwerk is daarbij een vereiste.

Voor mij, als leerkracht, ligt hier een belangrijke taak, namelijk hoe bereid ik mijn leerlingen voor op deze toekomst? De keuze waar een leerling naar toe gaat ligt bij de ouders. Maar wat kan ik betekenen in dit proces? En hoe betrek ik hier de school bij? Dit zijn enkele vragen die ik heb geprobeerd met mijn onderzoek te beantwoorden.

Binnen de school zijn we vooral bezig met schoolse vaardigheden. Binnen de eindklassen richt zich dit met name op het onderhouden van de ontwikkelde kennis en vaardigheden. Gemiddeld betekent dit vier leeractiviteiten op een dag. Wanneer leerlingen naar een dagactiviteitencentrum gaan wordt er van hen verwacht dat ze ongeveer een dagdeel met een activiteit bezig zijn. Dat vereist concentratie en continuïteit of een arbeidsritme....Hoe gaat de school hier mee om?

De relatie tussen wat ik nu met leerlingen doe en wat ik wil bereiken, ligt dicht bij mijn huidig functioneren. We werken in de tuin, we gaan naar de boerderij en we zijn arbeidsmatig bezig. Echter het zou mooi zijn om dit schoolbreed door te voeren. Zodat leerlingen steeds meer vertrouwd raken met het werken op locatie en het arbeidsmatig bezig zijn.

In dit onderzoek heb ik geprobeerd om op al deze vragen een antwoord te vinden. Verder nodigt het uit om samen na te denken over onze manier van onderwijs. Blijven we innovatief genoeg en durven we veranderingen aan? Kan de Emiliusschool het opstapje maken naar een meer zinvolle toekomst van onze leerlingen?

Ik wens u veel leesplezier,

Anne Peels

Valkenswaard, Mei 2010

Hoofdstuk 1: Onderzoeksvraag

Aanleiding van het onderzoek

De allereerste aanleiding voor het starten van dit onderzoek kwam voort uit een vraag vanuit het dagactiviteitencentrum van Zonhove, tegenwoordig bekend als SWZ zorg (Samenwerkende, Woon- en Zorgvoorzieningen) locatie Son. Zonhove is een woonvorm voor volwassenen en kinderen/jongeren met een lichamelijke of meervoudige beperking. Op het terrein van Zonhove wordt een diversiteit aan activiteiten aangeboden, onder andere in het activiteitencentrum genaamd De Schalm.

Een aantal leerlingen van onze school gaat na het bereiken van de leeftijd van 20 jaar werken bij dit dagactiviteitencentrum. De werkwijze is daar duidelijk anders dan op de Emiliusschool.

Ten eerste wordt daar met grotere groepen gewerkt. Cliënten zitten gemiddeld met veertien personen in een groep in verhouding tot een of twee begeleiders. Dit in tegenstelling tot de school waar een klas maximaal uit acht leerlingen bestaat en waar altijd een leerkracht en assistent aanwezig is.

Ten tweede zijn cliënten daar gedurende een dagdeel bezig met een activiteit. Dit in tegenstelling tot school. Gemiddeld zijn we binnen de eindklassen bezig met vier activiteiten op een dag, zoals taal, in de tuin werken, computeren en koken.

Het verschil in aanbod van activiteiten is groot en de school biedt duidelijk meer variatie.

De medewerkers van het dagactiviteitencentrum van Zonhove merken regelmatig dat de omschakeling van de school naar werken te groot is voor onze leerlingen. Dit is bijvoorbeeld te merken aan de concentratie bij het langdurig bezig zijn bij een werkje.

Bij deze twee punten dreigt wel een gevaar voor mijn onderzoek. De visie van de school is om in een kleine groep (schoolse) vaardigheden aan te leren. Een andere visie van de Emiliusschool is : de “een- kind- een- plan” gedachte en die moet herkenbaar gestalte krijgen binnen en tussen beide organisaties.

Onder beide organisaties verstaan we onderwijs en zorg. De school gaat uit van het individuele kind, er wordt gekeken naar de ontwikkeling en hier wordt individueel aan gewerkt.

Hierin willen en kunnen wij ons niet aanpassen. De keuze ligt bij Zonhove om grootschalig te werken.

Bij het tweede punt moet er rekening worden gehouden met het verschil tussen onderwijs en zorg. Leerlingen hebben immers recht op onderwijs tot hun twintigste jaar. Toch heb ik gezocht naar mogelijkheden om 'schoolse' activiteiten te combineren met het voorbereiden op het werken bij een dagactiviteitencentrum.

In dit onderzoek gaat u lezen of ik er in slaag om een combinatie te maken tussen werken op het dagactiviteitencentrum en de voorbereiding daartoe binnen de school.

Probleemformulering

De kern van het probleem is het verschil tussen de school en het dagactiviteitencentrum.

Vanuit de school zijn wij gewend om veel schoolse vaardigheden aan te bieden. Dit uit zich in een gevarieerd aanbod van activiteiten, dit in tegenstelling tot het aanbod in het dagactiviteitencentrum. Om een voorbeeld te noemen: binnen de school wordt 's ochtends gewerkt aan taal en tuinonderhoud. Op het dagactiviteitencentrum zijn ze de hele ochtend bezig met tuinonderhoud.

Van belang is hoe ik een combinatie maak tussen schoolse vaardigheden en het aanbieden van activiteiten die arbeidsmatig gericht zijn.

Een ideaalbeeld is om dit schoolbreed in te voeren met bijbehorende leerdoelen. Dat vraagt echter om een praktische uitwerking vanuit meerdere geledingen zoals andere leerkrachten en de directie. Dit kan ik niet allemaal in dit onderzoek verwerken. Mijn onderzoek zal gericht zijn op het geven van advies richting andere leerkrachten en directie.

Hypotheses

Toekomstperspectief

“ Elke eindklas start op vrijdagochtend in de eigen groep. Om 10.00 vertrekt elke leerling naar het lokaal waar hij/ zij voor een dagdeel gaat werken. Twee leerlingen gaan naar het lokaal waar de keuken is om een gerecht voor een andere klas te serveren. Twee leerlingen vertrekken naar de klas waar zij gaan beginnen aan huishoudelijke taken. Er moeten ramen gewassen worden, de was gaat in de wasmachine en er moet was worden gevouwen. Weer twee leerlingen vertrekken naar een klas waar zij gaan werken aan handenarbeid. De laatste twee leerlingen blijven in de klas. Want het lokaal wordt dadelijk omgetoverd tot een ware werkplek waar zakjes gevuld moeten worden met schroeven.”

Zo zou het kunnen gaan in de toekomst. Het ideaalbeeld bij dit toekomstperspectief is dat wij als school werken aan toekomst gericht werken. Leerlingen doen op deze manier ervaringen op die ze in de toekomst kunnen gebruiken. Zoals een dagdeel bezig zijn met een activiteit.

Wil de Emiliusschool zo gaan werken volgend schooljaar dan zal er tussen diverse geledingen overleg gepleegd moeten gaan worden. Dit meesterstuk zou daarvoor een goed beginpunt kunnen zijn.

Met dit onderzoek wil ik een advies uitbrengen richting de school en alle eindklassen. Dit zou eventueel gekoppeld kunnen worden aan leerdoelen.

Op deze manier zouden de mogelijkheden van toekomstgericht werken duidelijk zijn omschreven en het vraagt van alle leerkrachten een praktische uitwerking.

Probleemverkenning theoretisch

Binnen de school is er al een notitie van onderwijs gericht op Naschoolse Dagbesteding. Deze richt zich op gezond gedrag en zelfredzaamheid. In mijn theoretische verkenning heb ik mij gericht op de volgende onderwerpen:

- Participatie in de maatschappij van mensen met verstandelijke beperkingen.
- Kenmerken van het vso onderwijs
- Dagbesteding van mensen met verstandelijke beperkingen.
- Inclusie
- Leerdoelen
- Eigen Initiatief Model

Probleemverkenning in de praktijk

Ik ben gestart met een verkenning van de stand van zaken op dit moment. Dit houdt in dat ik in elke klas heb gekeken hoe ze daar te werk gaan. Een middel hierbij is observeren. Verder wilde ik graag van elke klas het rooster. Zodat ik heb kunnen kijken in hoeverre er nu toekomst gericht gewerkt word.

Verder leek het me interessant om verschillende werkgelegenheden te bezoeken. Tenslotte heb ik gekeken hoe ik het onderdeel participatie in de maatschappij ga vertalen naar de Emiliusschool. Dus hoe kan ik ervoor zorgen dat leerlingen worden voorbereid op hun toekomst.

Doelstelling van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is het toekomst gericht werken integreren binnen de Emiliusschool. Ik wil bereiken dat de eindklassen gezamenlijk toekomstgericht werken, zodat leerlingen zich beter kunnen voorbereiden op hun toekomst.

Of ik dit gerealiseerd krijg binnen een schooljaar is de vraag. In ieder geval kan mijn onderzoek wel dienen als een advies en een naslag werk om een start te maken met toekomst gericht werken.

Onderzoeksvraag en deelvragen

Onderzoeksvraag

Hoe integreer ik toekomst gericht werken binnen de Emiliusschool, een school voor leerlingen met meervoudige (verstandelijke en lichamelijke) beperkingen, zodat de overgang van school naar een dagactiviteitencentrum soepel verloopt?

Deelvragen:

- Wat wordt er nu gedaan aan toekomstgericht werken op de Emiliusschool?
- Hoe verloopt de overgang nu?
- Hoe bereid ik leerlingen voor op een dagactiviteitencentrum?
- Wat verwacht een dagactiviteitencentrum van leerlingen?
- Wat houdt toekomstgericht werken in en welke activiteiten horen hierbij?

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing onderzoek

Verheldering centrale begrippen en bijbehorende domeinen

Bij mijn onderzoek staan een aantal begrippen, zie hoofdstuk 1, centraal. Deze begrippen heb ik uitgediept door er relevante, bruikbare literatuur bij te zoeken. In het volgende gedeelte leest u hiervan een beknopte uitwerking. Allereerst ga ik in op de betekenis van participatie, integratie en inclusie

2.1 Participatie, Integratie en inclusie

Participatie in de maatschappij van mensen met verstandelijke beperkingen

Moeten en kunnen mensen met een verstandelijke beperking integreren in de maatschappij? Deze discussie is al jaren gaande. Denk aan begrippen als inclusie en passend onderwijs. Hoe vinden wij dat mensen met een verstandelijke (en lichamelijke) beperking moeten functioneren in de maatschappij? Wonen ze liefst allemaal bij elkaar op een terrein en vindt daar hun arbeid plaats? Wonen ze beter midden in de woonwijk en vinden ze elders werk waar ze dagelijks naar toe reizen? Is er dan pas sprake van integratie?

Onder integratie van de verstandelijke gehandicapte in de samenleving wordt verstaan het doen deelnemen van de gehandicapte aan het maatschappelijke gebeuren. (Volgens Bogerd, A & Hendriks, A. Renders, H. 1990)

De vorm waarin of manier waarop, levert gelijk veel vraagtekens op. Zo zijn er volgens professor van Gennep (1999) drie vormen van integratie mogelijk namelijk:

- a. er is sprake van fysieke integratie, louter door de aanwezigheid van verstandelijk gehandicapte mensen;*
- b. van functionele integratie bij gebruik van diensten (openbaar vervoer, winkels etc) van de samenleving;*

c. van sociale integratie als er sprake is van gelijkwaardige en wederzijdse contacten in de samenleving

Wanneer onze leerlingen de leeftijd van 20 jaar bereiken, komen ze op een punt waar ze dichterbij de maatschappij gaan staan. Hoe gaan wij hier binnen de school mee om? Nog belangrijker: hoe bereid ik leerlingen voor op deze toekomst? Reik ik mogelijkheden en keuzes aan waarna de leerlingen samen met zijn ouders, familie een geschikte plek kan vinden? In mijn onderzoek zult u lezen hoe de school omgaat met integratie en hoe wij leerlingen kunnen voorbereiden op de toekomst.

Inclusie

Inclusie, ofwel erbij horen, zien we in onze maatschappij op verschillende manieren terug. In het onderwijs spreken we van inclusief onderwijs wanneer leerlingen met een beperking onderwijs op een reguliere school kunnen volgen.

Bij vrijetijdsbesteding gaat het over op reis gaan of het lid zijn van een vereniging.

In sociale werkcentra zijn mensen met een beperking in het arbeidscircuit bezig.

Tenslotte kent wonen diverse vormen van inclusie namelijk begeleid wonen, beschut wonen en semi- zelfstandig wonen.

Vanaf 1970 kwam het normalisatie principe op. Mensen met beperkingen hoorden dezelfde rechten te hebben op leven, wonen en werken als ieder ander.

Het normalisatieprincipe houdt volgens Nirje (1970) onder andere het volgende in:

- *Een levensstandaard die zo dicht mogelijk ligt bij die van een gewone burger. Dit betekent, dat een gehandicapte over een inkomen kan beschikken, dat hem verstrekt wordt via de sociale wetgeving. Een gedeelte van dit inkomen dient gereserveerd te worden voor eigen zakgeld, dat voor een groot deel naar eigen goed denken kan worden besteed. De gehandicapte moet ook betaald worden voor het werk dat hij doet, of dit werk nu gebeurt in de plantsoendienst van de gemeente, de sociale werkplaats of op de werkplaats van een inrichting. Het normalisatieprincipe houdt tenslotte ook in, dat gehandicapten moeten leven en wonen in zo normaal mogelijk gebouwen en ruimten. Dit betekent concreet, dat gebouwen niet groter hoeven te zijn dan de normale behuizing van de gewone burger.*

Ook hoeven de gebouwen niet ergens achteraf te liggen; het kunnen huizen zijn in een doodgewone straat.

Het onderwerp inclusie is tevens een actueel onderwerp binnen het onderwijs. De discussie binnen de schoolbesturen is in volle gang. De Emiliusschool is een tyltyl school dit wil zeggen dat wij onderwijs geven aan kinderen met een meervoudige handicap, zowel lichamelijke als verstandelijk beperkt. Wat inclusie binnen de school nog moeilijker maakt is de specifieke hulpvraag van de leerlingen. Een genormaliseerd leven zou dan erg veel ondersteuning vragen. Hoe wij hier binnen de school wel mee omgaan leest u in hoofdstuk 4.

2.2 De rol van het onderwijs als voorbereiding op de toekomst en het conceptueel model

Kenmerken van het VSO onderwijs

Een kenmerk van het VSO-onderwijs is dat dit praktisch gericht is. Leerlingen worden voorbereid op hun toekomst, rekening houdend met hun mogelijkheden.

Wettelijk gezien is voor MG leerlingen geen VSO- afdeling mogelijk.

“ Op dit moment is er geen reden de mogelijkheid voor het inrichten van VSO- afdelingen open te stellen voor mg scholen. Het gaat om ernstig gehandicapte leerlingen. Doelstelling is deze leerlingen voor te bereiden op een zo zelfstandig mogelijk bestaan. Van toetreding tot de arbeidsmarkt is voor deze leerlingen nauwelijks sprake. De verwachting is dan ook niet dat deze leerlingen in staat zijn een VSO-programma te volgen als geformuleerd in artikel 14 van de WEC.”

(bron Tweede kamer der Staten-Generaal, Wijziging van onder meer de Wet op het primair onderwijs, de Wet op expertisecentra en de Wet medezeggenschap onderwijs 1992 in verband met de invoering van lumpsumbekostiging in het primair onderwijs)

Binnen het VSO onderwijs zien we dat de toekomst en het zelfredzaam zijn van leerlingen belangrijk wordt gevonden. Binnen het ZML onderwijs, waar wel een VSO afdeling is, wordt gekeken naar de behoeftes van leerlingen. Leerlingen krijgen een rooster aangeboden, aansluitend op hun interesses. In de praktijk houdt dit in dat leerlingen vakken volgen als groen en dier, arbeidsmatig werk, huishouding, koken en daarnaast creatief bezig zijn.

De vertaling naar het VSO binnen de Emiliusschool ziet er als volgt uit:

(uit notitie: Onderwijs gericht op Naschoolse Dagbesteding oktober 2006, zie bijlage 1)

Voor de EMG leerlingen geldt: Flexibele oriëntatie op Dagbesteding

Doelgroep: EMG leerlingen vanaf 18 jaar die met name het hier en nu beleven en zodoende geen verwachtingen richting toekomst ontwikkelen. Leerlingen die m.n. de hen bekende structuur behoeven.

Doel: In onderling overleg komen tot een overgangsvorm naar het dagactiviteitencentrum die recht doet aan de structuurvraag, belevingsniveau en inlevingsvermogen van betreffende leerling.

Voor de MG leerlingen geldt: Arbeidstraining- en oriëntatiegroep niveau 1

Doelgroep:

Leerlingen vanaf 18 jaar die zich een toekomstbeeld kunnen vormen en waarvan de school enig positieve verwachtingen m.b.t. het functioneren in een hoofdzakelijke arbeidsmatige omgeving heeft.

Doel:

- *leerlingen maken kennis met en raken zo mogelijk vertrouwd met arbeidsgericht handelen waarbij we onderscheid maken in: A: werkzaamheden met een industrieel karakter B: werkzaamheden met een ambachtelijk karakter.*
- *Leerlingen maken kennis met/ ervaren werkuitvoeringsaspecten als zorgvuldigheid, kritische controle, frustratietolerantie, zelfstandigheid*

- *Leerlingen maken kennis met/ervaren psychomotorische arbeidsaspecten als energetische inzet, fijne motorische handelingen, reactiesnelheid.*
- *Leerlingen maken kennis met. Ervaren sociale arbeidsaspecten als luisteren naar uitleg, ontvangen van kritiek, teamwork.*
- *Leerlingen maken kennis met/ ervaren cognitieve arbeidsaspecten als werkplanning, oplettendheid, probleemoplossing, omschakeling*
- *Leerkracht krijgt inzicht in de mogelijkheden en beperkingen met betrekking tot bovengenoemde arbeidsaspecten.*
- *Leerkracht kan vanuit zijn bevindingen in deze, voor iedere individuele leerling, gerichte adviezen uitbrengen richting toekomstige dagbesteding.*
- *Leerlingen maken kennis met sfeer, activiteiten en structuur DAC*

Arbeidstraining en oriëntatiegroep niveau 2

Doelgroep:

Leerlingen vanaf 18 jaar die zich enig toekomstbeeld kunnen vormen en na hun schoolloopbaan een andere dan hoofdzakelijke arbeidsmatige omgeving behoeven.

Doel:

- *leerlingen ervaren de omgeving/ sfeer van een activiteitencentrum.*
- *Leerlingen krijgen een indruk van de mogelijkheden/ activiteiten van een activiteitencentrum*
- *Leerlingen ervaren het participeren aan activiteitencentrum- achtige bezigheden.*
- *Leerlingen ontwikkelen inzicht in hun eigen voorkeuren, mogelijk- en onmogelijkheden, belastbaarheid etc.*
- *Leerkracht krijgt een eerste indruk van de motorische en cognitieve mogelijkheden m.b.t. het activiteitencentrumaanbod.*
- *Leerkracht krijgt een eerste indruk van de interesses, motivatie en werkhouding van de individuele leerling m.b.t. activiteitencentrum-bezigheden.*
- *Leerkracht krijgt een eerste indruk van de sociale beleving van de individuele leerling in een niet schoolse setting.*

Dagbesteding bij gehandicapten

Dagbesteding in een activiteitencentrum is bestemd voor mensen met een handicap die kunnen werken en niet (meer) naar school gaan. Het gaat om mensen tussen 18 en 65 jaar met een lichamelijke handicap, een meervoudige handicap en/ of niet-aangeboren hersenletsel.

Een activiteitencentrum organiseert verschillende activiteiten zoals sport, tuinieren, koken, productiewerk, muziek etc.

Binnen deze omschrijving heb ik me gericht op de aanwezige dagbestedingcentra in de regio. Veel leerlingen van de Emiliusschool gaan werken in diverse dagbestedingcentra. Op verschillende sites van de dagbestedingcentra heb ik bekeken wat hun aanbod is en op welke manier zij met hun cliënten omgaan. Enkele sites zijn:

www.swzzorg.nl

Zonhove zelf heeft ook een dagbestedingcentrum.

Dagelijks nemen bewoners van Zonhove maar ook cliënten die thuis wonen deel aan individuele of groepsactiviteiten. Expressieve of vormende activiteiten, of het onderhouden van de tuin en kinderboerderij

www.severinus.nl

Rondom Veldhoven is de stichting Severinus actief.

Severinus biedt een divers aanbod aan verschillende 'werkplekken'.

Te denken valt aan ambachtelijke en creatieve activiteiten. Bedrijfsmatig werk, individueel werken, in het vrije bedrijf of agrarische werkzaamheden.

www.lunetzorg.nl

Lunet zorg is een stichting, met dagbestedingcentra binnen Brabant.

Bij Lunet zorg heb je de keuze uit diverse ontspannende, creatieve of arbeidsgerichte activiteiten zoals: Begeleid vrijwillig werken, werken in een instelling of bedrijf, arbeidsmatige of arbeidsgerichte dagbesteding en ontwikkelings- en

belevingsgerichte dagbesteding.

Wat me tijdens het literatuuronderzoek op viel is dat vrijwel elke instelling uitgaat van het maken van eigen keuzes ofwel het recht op zelfbeschikking.

Nauw verbonden aan maatschappelijke participatie is dat mensen met een beperking zoveel mogelijk zélf bepalen hoe hun leven er uitziet. Dat is nodig om de individuele kwaliteit van het bestaan te kunnen realiseren (Ministerie van VWS, 2001).

Wanneer leerlingen gaan werken mogen zij zelf aangeven bij welke activiteiten hun voorkeur ligt. Als school is het belangrijk hoe wij leerlingen gaan voorbereiden om te gaan met deze vrijheid.

Eigen initiatief model

EIM is een trainings- en begeleidingsmodel voor mensen met een verstandelijke beperking ter vergroting van hun zelfredzaamheid in het dagelijks leven: thuis, op het werk en in hun vrije tijd. EIM is een uitwerking van een visie waarin centraat staan: burgerschap (gelijke rechten en plichten), leren (zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid) en ondersteuning in de eigen leefomgeving.
(Timmer, Dekker & Voortman 2003)

Over dit onderwerp bleek voldoende informatie te zijn. Ook in diverse vakbladen komt dit model regelmatig naar voren.

Voor mij is dit relevant omdat ik zo kan inzien hoe ik de leerlingen bij het maken van eigen keuzes kan betrekken.

Conceptueel Model

Ik heb gebruik gemaakt van een conceptueel model omdat ik binnen mijn onderzoek te maken heb met diverse disciplines namelijk het dagactiviteitencentrum, de school, leerkrachten en leerlingen. Door dit model te gebruiken is het overzichtelijk welke doelen ik voor welke discipline ga onderzoeken.

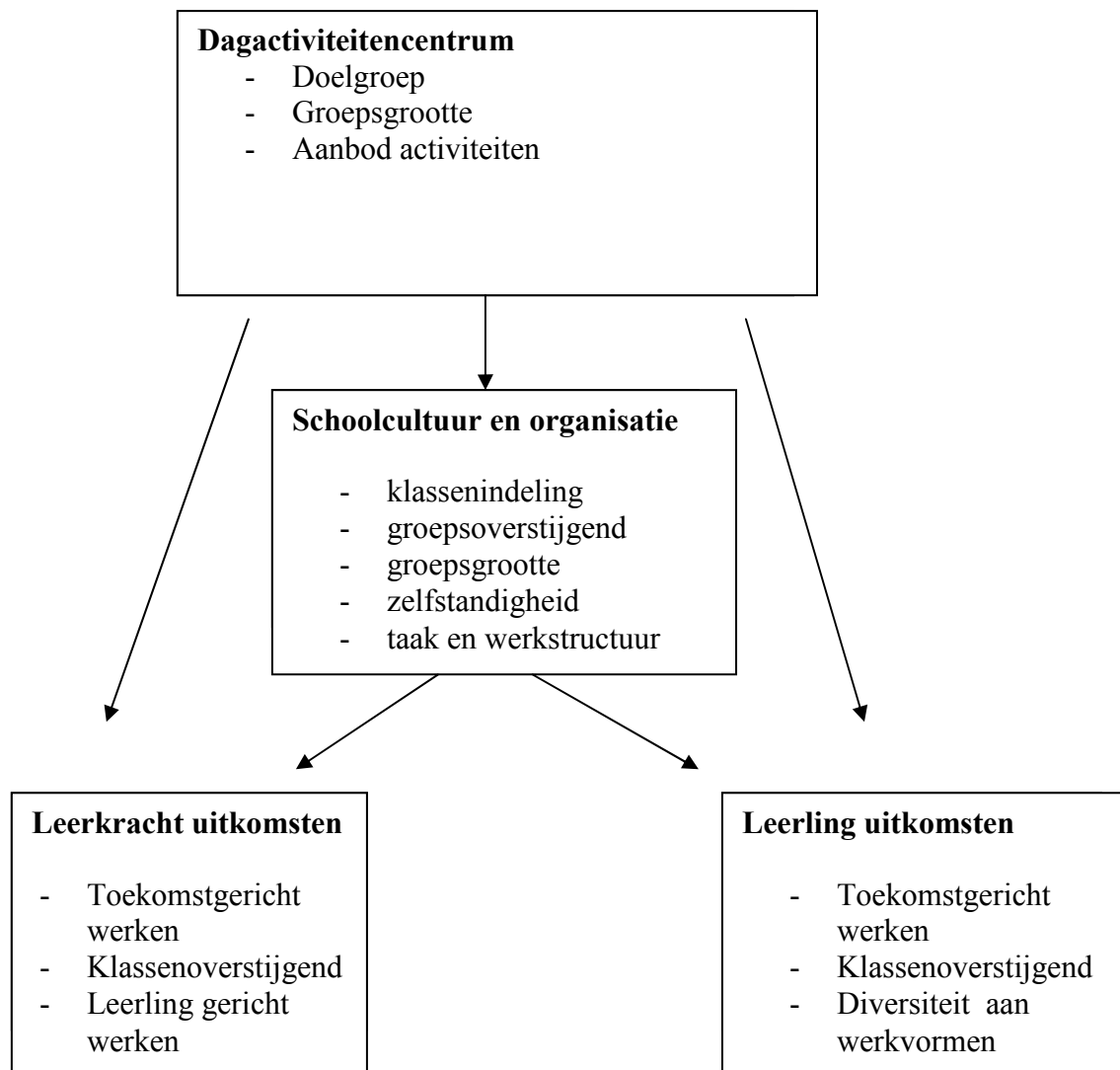
Voor het dagactiviteitencentrum betekent mijn onderzoek (nog) niets. Maar dit centrum staat wel centraal in het model. Dit is immers de plek waar de leerlingen naar toe gaan. De voorbereiding op het dagactiviteitencentrum ligt bij de school. Binnen de schoolcultuur zal het een beroep doen op o.a. groepsoverstijgend werken. Dat wordt nu weinig gedaan.

Verder wordt op de taak en werkstructuur een beroep gedaan. Er gaat hopelijk in de toekomst op een andere manier gewerkt worden. Dit vraagt van het personeel om een positieve insteek.

Voor leerlingen gaat het betekenen dat zij 'leren' op een andere werkplek bezig te zijn. Ook gaan zij klas overstijgend werken. Ze krijgen te maken met een afwisseling van personeel en leerlingen.

In een conceptueel model, volgens Pintrich en Schunk 2002, ziet het er als volgt uit:

Conceptueel model

Figuur: conceptueel model voor de schoolcultuur en organisatie (Pintrich en Schunk 2002)

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

De onderzoeksvraag in relatie tot de onderzoekscontext

Elk onderzoek begint met een probleem en het doel van elk onderzoek is inzicht krijgen in het probleem. (bron *J.M.A.M Janssens, ogen doen onderzoek 2006*)

In mijn onderzoeksvraag: 'Hoe integreer ik toekomst gericht werken binnen de Emiliusschool, een school voor leerlingen met een meervoudige beperking , zodat de overgang van school naar een dagactiviteitencentrum soepel verloopt?' geef ik weer wat ik wil gaan onderzoeken, namelijk het toekomst gericht werken op de Emiliusschool.

Vooraf heb ik mij de volgende vragen gesteld: wat wil ik bereiken met mijn onderzoek? Wat is het doel en is het mogelijk om dit doel te halen? (zie hoofdstuk 1)

De onderzoeksstrategie en onderzoeksmethodes

Het onderzoek is kwalitatief van aard. Vanuit het gezichtspunt van de betrokkenen worden gevoelens, belevingen, ervaringen, betekenisverleningen in kaart gebracht. (*Baarda, De Goede & Teunissen 2005*)

In mijn onderzoek betekent dit dat het verschil tussen de school en een dagactiviteitencentrum aan de orde komt. Onder andere door meningen en ervaringen van medewerkers te inventariseren. Dit heeft plaatsgevonden in de vorm van een interview.

Verder is het een kwalitatief onderzoek omdat ik een groep (medewerkers van de school en het dagactiviteitencentrum) en een situatie (werken op school en dagactiviteitencentrum) heb onderzocht.

Een casestudy ligt voor de hand wanneer je een persoon, groep, locatie of situatie als één geheel diepgaand onderzoekt (bron *Baarda, De Goede en Teunissen basisboek kwalitatief onderzoek*). Ik maak gebruik van een casestudy omdat ik de leerlingen van school en cliënten van het dagactiviteitencentrum (persoon en groep) heb geobserveerd en geïnterviewd.

Dit heb ik op twee locaties gedaan namelijk op school en op het dagactiviteitencentrum. De situatie die ik onderzoek heeft betrekking op de verschillen tussen school en een dagactiviteitencentrum. En hoe deze beter op elkaar aan kunnen sluiten. Ik heb deze factoren onderzocht en heb hier mijn conclusies uitgehaald. Deze conclusies zijn een advies voor de school en wellicht ook voor het dagactiviteitencentrum.

Een van de onderzoeksmethodes die ik heb gebruikt in mijn onderzoek is observatie. De observaties hebben plaatsgevonden bij de verschillende eindklassen. Verder heb ik geobserveerd bij diverse soorten dagactiviteitencentra.

Het grote voordeel van observaties is dat je feitelijk gedrag vaststelt. Het is belangrijk dat je observaties zo snel mogelijk vastlegt. Beoordelingen achteraf zijn riskant. (Baarde & De Goede)

Voor mij betekent dit dat ik na het observeren meteen tijd maak om de observaties uit te werken op papier.

Een probleem kan zijn dat je bij observeren uiteraard alleen de waarneembare zaken vastlegt en niet de motieven die erachter liggen. (Baarda & De Goede)

Als onderzoeker moet ik er rekening mee houden wanneer zaken niet duidelijk zijn, ik deze in een interview nog eens navraag. Op deze manier kan ik dan achter mogelijke motieven komen.

Zowel op de school als op het dagactiviteitencentrum heb ik interviews afgenomen.

Een doel van een interview is het verzamelen van informatie uit mededelingen van ondervraagde personen, om zo een geformuleerde vraagstelling te beantwoorden.

(Baarda, de Goede & Teunisen)

Interviews heb ik afgenomen bij de werknemers van het dagactiviteitencentrum.

Verder heb ik de cliënten geïnterviewd en geprobeerd om hun ervaringen goed weer te geven.

Een voordeel van interviewen is dat ik achter iemands motieven kan komen.

Belangrijk is dat ik observaties koppel aan interviews. Ik kan dan de situatie zelf bekijken en eventueel vanuit deze observaties nog vragen formuleren.

Een nadeel van interviewen is dat het vaak minder betrouwbare informatie oplevert dan observaties. Je vraagt naar iemands persoonlijke mening en gevoelens.

Dit wetend is het belangrijk dat ik observaties en interviews naast elkaar leg, waardoor ik mijn waarnemingen en de meningen van anderen zo duidelijk mogelijk kan weergeven en vergelijken.

Verder maak ik gebruik van bestaande gegevens. Zoals literatuur, vaktijdschriften en eerder uitgevoerde onderzoeken.

Validiteit en betrouwbaarheid

Door het gebruik van verschillende onderzoeksmethodes namelijk: observeren, interviewen en literatuur maak ik binnen mijn meesterstuk gebruik van triangulatie.

Het onderzoeksprotocol en het onderzoeksinstrument

Deelvragen	Onderzoeksinstrument	Motivatie
Wat wordt er nu gedaan aan toekomstgericht werken op de Emiliusschool?	- observeren bij de eindklassen - interviews leerkrachten - interviews adjunct directeur - Literatuur onderzoek	Door middel van observeren kan ik zelf waarnemen hoe de andere eindklassen te werk gaan. Wanneer ik zoek naar motivaties kan ik dit naar boven halen in het interview. Een interview met de adjunct directeur is van belang om inzicht te krijgen in de historie van het toekomstgericht werken in de Emiliusschool. Door literatuuronderzoek kan ik vaststellen wat toekomstgericht werken precies is en wat houdt dit in voor de Emiliusschool

Hoe verloopt de overgang nu?	- Literatuur onderzoek - Interviews bij medewerkers van het dagactiviteitencentrum	Er is een protocol, met bijbehorende actiepunten, aanwezig betreft de overgang van school naar een dagactiviteitencentrum. Verder wil ik interviews afnemen om te horen wat de ervaringen zijn rondom de uitvoering van deze actiepunten bij verschillende betrokken partijen.
Hoe bereid ik leerlingen voor op een dag - activiteitencentrum?	- Literatuur onderzoek - interviews met cliënten van dagactiviteitencentrum - internetonderzoek	Door informatie te verzamelen over de aangeboden activiteiten op een dagactiviteitencentrum kan ik dit vergelijken met de activiteiten op school. Verder ga ik een aantal cliënten interviewen. Ik wil vragen naar hun ervaringen mbt het schoolverlatingstraject. Het is niet haalbaar om elke dagactiviteitencentrum in deze regio te bezoeken. Daarom richt ik mij op internet om aan de benodigde informatie te komen.
Wat verwacht een dagactiviteiten centrum van leerlingen?	- interviews bij de medewerkers van dagactiviteitencentrum - observaties bij het dagactiviteitencentrum - literatuuronderzoek	Door middel van interviews en observaties ga ik zien en ervaren hoe er op een dagactiviteitencentrum gewerkt wordt. Het literatuuronderzoek zorgt ervoor dat ik inzicht krijg in diverse werkwijze zoals het Eigen Initiatief

		Model
Wat houdt toekomstgericht werken in en welke activiteiten horen hierbij?	- literatuuronderzoek - observaties	Door literatuuronderzoek op internet ben ik in staat een breder beeld te krijgen van diverse dagactiviteitencentra en hun activiteiten.

De data- analyse

Na het uitvoeren van bovenstaande actiepunten zoals observaties, interviews en literatuuronderzoek is het van belang om deze gegevens te structureren. Dit ga ik doen door middel van het groeperen van de informatie. De informatie die ik ga verzamelen betrek ik van groepen/ personen en over situaties en locaties. Bij groepen en personen horen de rood geschreven deelvragen. (zie bovenstaand schema)

De overige deelvragen horen bij situaties en locaties.

Het labelen van kwalitatieve gegevens wil zeggen het van een naam, omschrijving of andere code voorzien van de tekstfragmenten.

(Baarda, De Goede & Teunissen)

Ethiek

In moraal en ethiek gaat het erom hoe wij met elkaar en met andere levende wezens behoren om te gaan. (bron: *Ethiek in de praktijk*, Bolt, Verweij & van Delden 2007)

Om er voor te zorgen dat mijn meesterstuk ethisch verantwoord is zorg ik voor de volgende stappen:

Vooraf aan interviews vertel ik waar ik de gegevens voor ga gebruiken, met toestemming van de geïnterviewde. Ik zal ervoor zorgen dat zij anoniem gebruikt worden bij de verwerking.

Wanneer een uitwerking van een observatie in mijn meesterstuk terugkomt, zal ik dit eerst overleggen met degene waar de observatie is uitgevoerd. Zodat hij of zij altijd de validiteit van de gegevens kan controleren.

Verder zal alle bronvermelding volgens de APA normen omschreven worden.

Mijn bevindingen zal ik waarheidsgetrouw weergeven door middel van het uitwerken van de interviews. Deze worden in de bijlagen verwerkt. Tenslotte neem ik alle privacyregels in acht.

Hoofdstuk 4: Resultaten van de data- analyse

Om een goed en bruikbaar antwoord op mijn onderzoeksvraag te krijgen, heb ik verschillende onderzoeksmiddelen gebruikt. Door observaties van situaties in diverse klassen en op dagactiviteitencentra, heb ik de huidige stand van zaken bekeken. Verder hebben interviews met betrokkenen (medewerkers, directeur) er toe geleid dat ik ervaringen en meningen heb kunnen verwerken. Tenslotte zal ik verbindingen met relevante literatuur leggen.

De uitwerking van de informatie is onderverdeeld in twee subparagrafen, namelijk groepen en personen en situaties en locaties.

4.1 Groepen en personen

Hoe verloopt de overgang van school naar dagactiviteitencentrum nu?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden ben ik binnen de Emiliusschool op zoek gegaan naar aanwezige protocollen of richtlijnen. Op school is een notitie aanwezig 'onderwijs gericht op naschoolse dagbesteding' (2006). Hierin is te lezen hoe de overgang zou moeten verlopen. (zie bijlage 1)

Hier staan richtlijnen beschreven die diverse partijen moeten doorlopen om het overgangstraject succesvol te laten verlopen. Het is aan de ouders om een geschikt dagactiviteitencentrum te vinden. Wanneer dit is gebeurd, gaan school en het dagactiviteitencentrum afspraken te maken. Dat kan gaan over de overdracht van gegevens en het stagelopen als onderdeel van de introductie aldaar.

Resultaten van interview met interne begeleider van school:

De interne begeleider van onze school is momenteel bezig met aanpassingen van deze notitie. De notitie is geschreven in 2006 en uit gesprekken die zij heeft gevoerd met de coördinator van het dagactiviteitencentrum blijkt dat deze niet meer actueel zijn. Niet iedereen is op de hoogte van deze notitie en de overgang vindt niet altijd plaats volgens deze richtlijnen. Daarom worden nu ook concrete acties en personen benoemd waardoor er meer stroomlijning en uniformiteit in het handelen plaats gaat vinden.

Om erachter te komen hoe medewerkers van diverse dagactiviteitencentra deze overgang ervaren heb ik een vijftal personen geïnterviewd.

De volgende vragen zijn gesteld:

- 1: Hoe ervaar je de overgang van school naar het dagactiviteitencentrum?
- 2: Waar loop je eventueel tegen aan?
- 3: Valt je nog iets bijzonders op?
- 4: Wat zou volgens jou anders of beter kunnen?

De uitwerkingen van de interviews staan in bijlage 2a. Hieronder zal ik de meest opvallende zaken noemen.

In de gesprekken kwam naar voren dat inderdaad niet iedereen op de hoogte is van de beschreven procedure en vooral de gemaakte afspraken. Een verschil in reacties tussen de geïnterviewden was dat niet iedereen de overdacht van informatie tussen school en het dagactiviteitencentrum geslaagd vond. Drie van de vijf geïnterviewden gaven aan dat ze meer tijd wilden om dossiers van een cliënt te lezen. Bovendien blijkt dat de coördinator van het dagactiviteitencentrum als tussenpersoon fungeert en dat dit soms voor onduidelijkheid zorgt. Ze vinden dat de communicatie hierover binnen de organisatie beter kan. De andere twee geïnterviewden beschouwen de overdacht wel als positief.

Wat me opviel bij de uitkomsten van de interviews is dat alle vijf de geïnterviewden constateren dat leerlingen nog niet altijd even goed kunnen omgaan met het zelfstandig uitvoeren van taken. Ze signaleren dat er op een dagactiviteitencentrum meer een beroep wordt gedaan op het langdurig bezig zijn met een taak. Wanneer cliënten van school komen hebben ze hier moeite mee. De concentratie is kort en cliënten zijn sneller afgeleid. Verder vraagt het dagactiviteitencentrum om een bepaalde zelfstandigheid en cliënten weten hier niet altijd raad mee. Dit roept natuurlijk de vraag op wie hier op wat voor manier, het beste een rol in kan spelen: de school, het dagactiviteitencentrum of beiden?

Kijkend naar visie en theorie dan sluit het Eigen Initiatief Model goed aan bij de zelfstandigheid van mensen met een verstandelijke beperking. In de literatuur is daar het volgende over te vinden:

Afhankelijkheid is het meest opvallend bij mensen met een verstandelijke beperking. Deze afhankelijkheid en de manier waarop hierop door de omgeving wordt gereageerd, zijn vaak een belemmering voor de ontwikkeling naar zelfstandigheid. (Timmer, Dekker & Voortman, 2003)

Wel moet er rekening gehouden worden met het feit dat EIM oorspronkelijk is ontwikkeld voor mensen met een lichte en matige verstandelijke beperking. De toepasbaarheid bij meervoudig gehandicapten zal op een aangepaste manier plaats vinden. De stappen die voor onze leerlingen van belang zijn vinden plaats op het gebied van leren, instructie en coaching.

Hoe bereid ik leerlingen voor op een dagactiviteitencentrum?

Voor een leerkracht is het goed om zich te oriënteren op wat er binnen een dagactiviteitencentrum gebeurt. Daarvoor heb ik allereerst informatie opgezocht en die is gemakkelijk op internet te vinden omdat veel centra uitgebreide sites hebben. Uit dit kleine internetonderzoek is gebleken dat diverse dagactiviteitencentra werken met een activiteit per dagdeel. De uitwerking van deze activiteiten is terug te vinden in hoofdstuk 2: dagbesteding bij gehandicapten.

Daarnaast heb ik tijdens interviews met medewerkers van de dagactiviteitencentra de volgende vraag gesteld:

- In hoeverre sluit de school aan bij de activiteiten die jullie aanbieden?

De reacties van de geïnterviewden waren dat ze niet precies wisten wat wij op school deden. Wel zien ze terug dat een dagactiviteitencentrum veel vraagt van cliënten die net van school komen. Een andere uitspraak was: "cliënten bepalen hier zelf wat ze leuk vinden, wanneer ze net van school komen vinden ze dit lastig".

Weer een uitspraak was: "Wij doen een groot beroep op de zelfstandigheid van cliënten, hier kunnen ze nog niet altijd mee omgaan".

Vier van de vijf geïnterviewden gaven aan dat cliënten die net van school komen moeite hebben met de vrijheid die er is op een dagactiviteitencentrum. Dit merken ze doordat cliënten gaan ronddwalen. Bovendien vragen ze veel aandacht wat niet altijd kan. Kortom de overstap van school naar een centrum vraagt om gewenning van de cliënt en misschien ook wel meer afstemming tussen medewerker en school. Voor de uitwerking van de interviews verwijs ik naar bijlage 2b

Verder leek het me goed om met een aantal oud leerlingen te praten over hun ervaringen. Dat bleek niet altijd mee te vallen omdat zij vanwege hun niveau niet altijd goed kunnen inschatten of reflecteren op hun ontwikkeling. Daarom heb ik een paar eenvoudige, open vragen gesteld aan 5 oud leerlingen met een ontwikkelingsniveau tussen de 3 en 12 jaar:

1: Wat vind je van het werken op het dagactiviteitencentrum?

2: Kun je verschillen tussen school en werken benoemen?

Over het algemeen zijn ze tevreden en ervaren ze het werken als positief.

Wat opviel is dat de oud-leerlingen het leuk vinden dat ze op het dagactiviteitencentrum zelf mogen kiezen waar ze aan willen werken.

Op school was er minder keuze in activiteiten.

Hier ligt een belangrijk punt namelijk hoe gaat school om met de vrijheid in het kiezen van de activiteiten. Blijkbaar is deze op een dagactiviteitencentrum groter dan op school.

Om leerlingen voor te bereiden op hun toekomst is het raadzaam ze ervaring op te laten doen met het omgaan van vrijheid. Hoe de school dit kan doen leest u in hoofdstuk 5.

De uitwerkingen van deze interviews zijn te vinden in bijlage 2c.

4.2. Situaties en locaties

Wat wordt er nu gedaan aan toekomstgericht werken op de Emiliusschool?

(bron: Onderwijs gericht op Naschoolse Dagbesteding oktober 2006, zie bijlage 1)

In principe wordt door school vanaf 18 jaar samen met ouders gekeken naar de toekomst van de jongeren en welke voorbereidingen daarbij wenselijk zijn. Stage lopen is een manier om leerlingen voor te bereiden op die toekomst. De voordelen van stage lopen zijn dat leerlingen kennis maken met het 'werken' binnen de setting van een dagactiviteitencentrum. Tevens kan het dagactiviteitencentrum ook kennis maken met de toekomstige cliënt. Binnen de Emiliusschool wordt door verschillende leerlingen stage gelopen. Dit gebeurt op allerlei manieren afhankelijk van de behoefte van leerlingen en de mogelijkheden. Opvallend daarbij is dat sommige dagactiviteitencentra veel ruimte geven voor stages terwijl dat bij anderen moeilijker ligt. Dit is een punt van aandacht.

Om deze vraag rondom situatie en locatie goed te kunnen beantwoorden, heb ik observaties uitgevoerd in drie eindklassen. De observaties waren gesloten van vorm. Bij elke observatie heb ik vooraf de volgende vragen geformuleerd:

- 1: Hoe ziet een dag binnen een eindklas eruit?
- 2: Welke activiteiten worden aangeboden?
- 3: Wordt er toekomstgericht gewerkt en hoe?

Klas 2k7 is de zogenoemde bovenstroom van de Emiliusschool. Dit houdt in dat hier leerlingen zitten met een duidelijk lees- en rekenperspectief. Deze leerlingen hebben begrip van de wereld buiten hun leefwereld. (*bron schoolgids Emiliusschool 2009*)

Klas 3k10 biedt een onderwijs/ zorgprogramma aan EMG leerlingen gericht op de ontwikkelingsdomeinen: communicatie, zelfredzaamheid, sensomotoriek en sociaal emotionele ontwikkeling en spel. Leerinhouden hebben een basaal en functioneel karakter en zijn gericht op participatie aan de omgeving. Er ligt een sterk accent op lichamelijk en gevoelsmatig welbevinden. Onderwijs, zorg en behandeling zijn zo veel als mogelijk geïntegreerd. (*bron schoolgids Emiliusschool*)

In klas 3k5 hebben de leerlingen een ontwikkelingsperspectief van 2 tot 3 jaar. Deels maken zij gebruik van de onderwijsprogramma's zoals die voor de EMG – leerlingen ontwikkeld zijn, deels van de programma's zoals die voor de MG-leerlingen actueel zijn. (*bron schoolgids Emiliusschool 2009*)

Wat opviel tijdens de observaties is ten eerste dat de leerlingen in deze klassen zeer verschillend van niveau zijn. Ik heb twee EMG klassen geobserveerd en een MG klas en daarbij bleken vooral leerlingen uit EMG klassen om veel structuur te vragen. Dit betekent dat bovendien een individuele aanpak gewenst en nodig is. Bovendien heb ik gezien dat elke klas op zijn eigen manier bezig is met toekomstgericht werken. De vorm hiervan verschilt per klas: van aandacht voor persoonlijke verzorging, klusjes doen tot arbeidsmatig bezig zijn. Hierbij kun je de vraag stellen of het voor iedere eindklas wenselijk is om naar hetzelfde einddoel te streven? Of zou men beter per klas en per niveau een doorgaande lijn kunnen opstellen wat haalbaar is? De uitwerking van de observaties is te vinden in bijlage 2d.

Naast observaties heb ik bij deze deelvraag een interview afgenomen, namelijk met de adjunct directeur Cor van Hoof. De volgende vragen zijn gesteld tijdens het interview:

- Vroeger werd er gewerkt met zogenaamde vaklokalen. Wat is de reden dat er nu met een andere werkvorm gewerkt wordt?
- Waarom is een VSO afdeling wettelijk gezien niet mogelijk op onze school?
- Wat houdt de verklaring in die de school geeft waarop staat dat leerlingen niet in staat zijn om betaald arbeid te leveren?
- Wie zit er in een advies groep en wat doen zij?

Het eerste wat algemene punt wat naar voren kwam tijdens dit interview is dat het niveau van de leerlingen steeds lager wordt. Dit betekent binnen onze school dat de EMG stroming steeds groter wordt en het niveau lager. Hierdoor was het niet meer wenselijk om met vaklokalen te werken.

Anderzijds is het de taak van de school om passend onderwijs te bieden. Ieder kind, ongeacht de ernst en aard van de beperking heeft recht, op onderwijs.

Omdat er bij VSO –onderwijs uitgegaan wordt van toetreding tot de arbeidsmarkt en dit voor onze leerlingen niet haalbaar is, hebben we een eigen vorm van passend onderwijs. In onze school is die visie uitgewerkt in een boek getiteld: *'Hun goed recht' Passend Onderwijs voor leerlingen met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen*. Dit boek beschrijft hoe de school streeft naar inclusie, integratie, adaptief onderwijs, volwaardig burgerschap en 'kwaliteit van leven'. Omdat onze leerlingen altijd een verklaring krijgen dat arbeid niet geïndiceerd is, zullen zij bijv. later nooit in een supermarkt gaan/kunnen werken. Een adviesgroep bestaande uit schoolpsycholoog, clustercoördinator en adjunct-directeur geeft deze indicatie af. Kortom zo zijn de procedures en kaders waarbinnen onze school toekomstgericht kan werken. Gedetailleerde antwoorden op deze vragen zijn te vinden in bijlage 2e

Wat verwacht een dagactiviteitencentrum van leerlingen?

Door bij twee verschillende dagactiviteitencentra te observeren heb ik kunnen zien wat leerlingen te wachten staat. De observaties waren in een open vorm.

Het eerste dagactiviteitencentrum valt onder de PSW, pedagogisch sociaal werk Midden- en Noord Limburg, en bevindt zich in Roermond. Ik heb geobserveerd bij activiteitencentrum Herten. Een leerling uit mijn klas loopt hier stage. De meeste cliënten komen van het ZML-onderwijs en hebben alleen een verstandelijke beperking. Centraal staat de vraag van de individuele cliënt.

Het tweede dagactiviteiten centrum bevindt zich op het zelfde terrein als waar onze school staat en heet de Schalm. Dit richt zich op iedereen met een lichamelijke/meervoudige (complexe) beperking. Het programma van de cliënt gaat uit van de belangstelling en vraag van de individuele deelnemer.

Wat me opviel bij beide dagactiviteitencentra was dat de manier van werken heel anders is dan op school. Er wordt een groot beroep gedaan op de zelfstandigheid van de cliënt. Maar ook op het zelfbeschikkingsrecht van de cliënt. Zo mogen ze bijvoorbeeld zelf hun rooster maken en de activiteit bepalen die ze leuk vinden. Ook wordt verwacht dat ze zelfstandig hun spullen in een kluis opbergen en dan naar het werk gaan. Dit sluit goed aan bij het boek: *Kind, gezin en handicap* van Krober & Dongen (2006). Hierin wordt een 'eigen keuze' maken vanuit drie invalshoeken uitgewerkt namelijk voorkeuren, kansen en controle.

Een ander opvallend gegeven is het aantal cliënten in een ruimte. Bij beide dagactiviteitencentra wordt in grote groepen gewerkt. Gemiddeld 15 cliënten per 2 begeleiders. Dit in tegenstelling tot school waar een klas uit maximaal 8 leerlingen en 2 onderwijskrachten bestaat. Dit betekent minder individuele aandacht of hulp en dus een groter beroep op hun zelfstandigheid. Voor de uitgewerkte observaties verwijs ik naar bijlage 2f.

Tot zover mijn bevindingen op basis van observaties, interviews en literatuur en internet. Wat dit betekent voor de Emiliusschool leest u in het volgende hoofdstuk waar ik conclusies zal trekken en adviezen ga geven.

Hoofdstuk 5: Conclusie en waardering onderzoek

In dit hoofdstuk leest u de conclusies die ik heb getrokken naar aanleiding van de onderzoeksinstrumenten in hoofdstuk 4. Ik geef antwoord op de onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen. Tevens breng ik een advies uit aan de Emiliusschool over toekomst gericht werken en over hoe de school en de dagactiviteitencentra hun benadering van schoolverlaters beter op elkaar kunnen aansluiten.

Wat wordt er nu gedaan aan toekomstgericht werken op de Emiliusschool?

Zoals u in het vorige hoofdstuk kon lezen wordt er op de Emiliusschool door elke klas op een eigen manier toekomstgericht gewerkt. Een advies is om dit schoolbreed op te pakken.

Binnen de school zijn er vier eindklassen. De leerlingen van de EMG klas zijn niet gebaat bij een werkwijze die gericht is op een zelfstandige toekomst. Zij vragen om een grote mate van structuur en hebben baat bij een omgeving die gestructureerd en naar hun behoefte is ingericht. Mijn advies is dan ook om deze klas niet mee te laten doen met toekomstgericht werken richting arbeid. De drie eindklassen die overblijven zouden volgend schooljaar al met toekomstgericht werken kunnen starten. Mijn advies is om dit twee middagen per week te doen. Op deze manier kun je vaardigheden meer trainen en raken leerlingen meer vertrouwd met het arbeidsgericht bezig zijn.

Om ervoor te zorgen dat toekomstgericht werken een leerlijn wordt zouden de klassen het volgende schema aan kunnen houden:

Klas 2k6, 2k7 en 3k5 richten zich voor 25 % op schoolse vaardigheden. De andere 75% van de tijd werken de leerlingen aan praktijkvakken. Daarbij staan de volgende doelen centraal :

- bevorderen van zelfredzaamheid
- sociale vaardigheidstraining gericht op werksituatie/ dagactiviteitencentrum
- klasoverstijgende arbeidstraining
- per dagdeel een apart vak

De leerkrachten kunnen per individuele leerling kijken aan welke doelen gewerkt kan worden.

Voor alle betrokkenen van de school vraagt dit om een andere manier van werken. Toekomstgericht werken betekent dat de activiteit centraal staat. Van het klassenpersoneel vraagt dit meer op het gebied van coachen. Maar ook leerlingen gaan leren om voor een langere tijd bezig te zijn met een activiteit. Dit vraagt van hen concentratie en uithoudingsvermogen. Het klassenpersoneel zal de leerlingen moeten motiveren en begeleiden bij dit proces.

Hoe verloopt de overgang nu?

De overgang verloopt nu volgens een protocol. Hier staan richtlijnen beschreven die diverse partijen moeten doorlopen om het overgangstraject succesvol te laten verlopen. Het is aan de ouders om een geschikt dagactiviteitencentrum te vinden. Wanneer dit is gebeurd, gaan de school en het dagactiviteitencentrum afspraken maken. Dat kan gaan over de overdracht van gegevens en het stagelopen als onderdeel van de introductie aldaar.

Een goede communicatie en zorgvuldige afstemming blijven een must en hieraan zal gewerkt moeten worden. Dit zou kunnen door bijvoorbeeld vaker te zorgen voor overlegmomenten. Iedereen kan op deze manier op de hoogte worden gesteld van de gemaakte afspraken en procedures.

Wat verwacht een dagactiviteitencentrum van leerlingen?

Dagactiviteitencentra verwachten van cliënten dat zij gedurende een langere tijd bezig kunnen zijn met een activiteit. Dit houdt in de praktijk in dat een activiteit een dagdeel duurt.

Verder verwachten zij een grote mate van zelfstandigheid. Doordat er minder personeel als op school aanwezig is kunnen zij niet continue begeleiding bieden. Van cliënten wordt verwacht dat zij enige tijd alleen met hun werk bezig kunnen zijn. Tenslotte doet het dagactiviteitencentrum een beroep op het maken van eigen keuzes. Cliënten mogen zelf aangeven wat zij leuk vinden en waar ze zelf willen gaan werken.

Hoe wij als school hierop kunnen inspelen leest u bij de volgende deelvraag.

Hoe bereid ik leerlingen voor op een dagactiviteitencentrum?

Door observaties en interviews heb ik ervaren dat er grote verschillen zijn tussen de verantwoordelijkheden van leerlingen op de school en op de dagactiviteitencentra.

Een conclusie is dat school erg veel bepaalt voor de jongere. De leerkracht is verantwoordelijk voor het rooster wat de leerlingen volgen. Om toekomstgericht te kunnen werken zouden wij leerlingen moeten leren 'om te gaan' met eigen keuzes. Deze moeten ze op een dagactiviteitencentrum ook gaan maken.

Een advies is om leerlingen meer te betrekken bij keuzes. Zo leren zij om zelf aan te geven waar hun voorkeur ligt. Dit kan door middel van een praktische aanpak.

Bijvoorbeeld: elke leerling krijgt een eigen (picto) map met daarin een evaluatieformulier. Na elke activiteit geeft de leerling aan hoe hij/ zij het ervaren heeft. Hier zijn diverse werkwijzen voor zoals het zelf opschrijven of het kleuren van gezichten met daarin een emotie.

Over het gehele schooljaar zou dit er als volgt uitzien:

Augustus tot oktober: Oriëntatie fase	Leerlingen maken kennis met de aangeboden activiteit. Elke leerling volgt tenminste een keer een activiteit. De leerlingen geven na elke activiteit aan hoe ze het vonden.
Oktober tot december: Eigen keuze maken	Leerlingen mogen voor de komende periode zelf een keuze maken in een activiteit die ze vervolgens de hele periode gaan volgen.
Januari tot mei: Eigen keuze maken in overleg met klassenpersoneel	Leerkracht kiest in overleg met leerling een activiteit. Dit kan ook een activiteit zijn die de leerling minder leuk vindt.
Mei tot juli: Eigen keuze maken	Leerlingen kiezen een andere (!) activiteit die ze deze periode willen gaan volgen.

Dit zou kunnen volgens het EIM model. Echter moet er rekening mee worden gehouden dat dit model in zijn geheel te hoog gegrepen is voor onze leerlingen. Aanpassingen op het gebied van leren, instructie en coachen zijn gewenst. Wellicht in combinatie met het dagactiviteitencentrum van Zonhove. Zodat we gezamenlijk een betere afstemming kunnen maken en zo leerlingen beter voorbereiden op het maken van eigen keuzes.

Wat uit observaties nog meer opviel is dat cliënten op een dagactiviteitencentrum meer vrijheid hebben. Elke activiteit vindt plaats op de daar voor bestemde werkplek. Op school zijn de leerlingen een hele dag bezig in het klaslokaal. Een conclusie is dat wanneer leerlingen gaan werken ze geen ervaring hebben met deze vrijheid. Voor de school ligt hier een taak om leerlingen hierop voor te bereiden. Dit kunnen we doen door klasoverstijgend te gaan werken. Leerlingen vertrekken vanuit hun eigen lokaal naar een ander lokaal om daar bijvoorbeeld te koken of huishoudelijke klusjes te doen. Leerlingen leren op deze manier zich vrijer in school te bewegen. Bovendien worden ze minder afhankelijk van het klassenpersoneel. Op deze manier kunnen ze meer zelfstandigheid ontwikkelen.

Wat houdt toekomstgericht werken in en welke activiteiten horen hierbij?

Toekomst gericht werken houdt in dat leerlingen kennis maken met een manier van werken zoals die na school gaat plaatsvinden. Uit observaties is gebleken dat dagactiviteitencentra praktisch werken. Er komen diverse activiteiten aan bod zoals ambachtelijke, creatieve en bedrijfsmatige activiteiten. Of het onderhouden van een tuin en boerderij.

Wanneer de Emiliusschool wil gaan starten met het toekomstgericht werken zouden de volgende activiteiten plaats kunnen vinden:

- Arbeidstraining: Leerlingen maken hier spullen voor een verkoop. Dit richt zich op het vak handenarbeid.
- Koken: in een klas is een speciaal ingericht kooklokaal. Leerlingen kunnen hier gerechten voor andere klassen maken.
- Computeren: leerlingen zijn een dagdeel met taken bezig, zoals het uittypen van brieven of uitnodigingen.
- Huishouding: leerlingen verzorgen de was en poetsen ramen.
- Groen en dier: leerlingen gaan naar de boerderij en maken daar konijnenhokken schoon. Dit in combinatie met in de tuin werken.

Al deze deelvragen hebben ertoe bijgedragen om een antwoord te vinden op mijn onderzoeksvraag namelijk:

Hoe integreer ik toekomst gericht werken binnen de Emiliusschool, een school voor leerlingen met meervoudige (verstandelijke en lichamelijke) beperkingen, zodat de overgang van school naar een dagactiviteitencentrum soepel verloopt?

Dit onderzoek bevat voldoende adviezen om hier mee aan de slag te gaan. Volgend jaar zouden we twee middagen per week toekomstgericht kunnen gaan werken. Op deze manier raken leerlingen gewend aan de manier van klasoverstijgend werken.

Tevens krijgt elke leerling een map waarin ze kunnen evalueren op de activiteit. Door dit goed te begeleiden krijgen leerlingen ervaring in het omgaan met vrijheid en het maken van eigen keuzes.

Belangrijk is dat tijdens het opstarten van toekomstgericht werken er voldoende begeleiding is voor zowel de leerkrachten als de leerlingen.

Met de adviezen die ik heb gegeven hoop ik dat de school leerlingen beter kan voorbereiden op de overgang naar het werken. Een feit blijft echter dat ze in nieuwe situaties altijd gewenning nodig hebben, maar geldt dat eigenlijk niet voor iedereen?

Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie

Hoe heb ik het onderzoek ervaren?

De start van het onderzoek verliep positief. Ik ben werkzaam in een eindklas en het probleem speelde al even. Het is een onderwerp wat me aantrekt. Daarnaast is de intern begeleider ook bezig met dit onderwerp op school, wat het geheel actueel maakt.

Vervolgens ben ik mijn zoektocht gestart naar literatuur. Dit was er voldoende te vinden. De informatie was erg veel en regelmatig vroeg ik me af of het wel allemaal bruikbaar was. Het voelt dan nog als 'tasten in het duister' omdat ik niet precies wist of ik op de goede weg was. De vaardigheid van het structureren van de informatie kwam tijdens het schrijven van het meesterstuk. Het meesterstuk vraagt om een duidelijke indeling. Op die manier ben ik vanzelf mijn informatie gaan filteren en labelen. Hierdoor kreeg ik overzicht.

Ik ben me gaan richten op de literatuur die voor mijn meesterstuk belangrijk was. Achteraf gezien heb ik meer literatuur gezocht dan nodig was, maar dit maakt onderdeel uit van het proces.

Tijdens het onderzoeken van de literatuur heb ik een start gemaakt met het interviewen en observeren. Dit heb ik als heel prettig ervaren. Iedereen was bereid mee te werken maar ook om mee te denken. Ik was hier praktisch bezig en dat past goed bij mij.

Rond februari ben ik begonnen met het schrijven van het onderzoek. Wat me opviel is dat schrijven op Master niveau meer van mij vraagt dan ik gewend was. Gelukkig kon ik gebruik maken van een "critical friend".

Regelmatig heb ik een hoofdstuk opnieuw geschreven of aangepast. Hierdoor verloor ik wel eens de motivatie.

Gelukkig was ik in staat om door te gaan en zo tot een afgerond onderzoek te komen.

Persoonlijke reflectie op onderzoeksverloop

In mijn onderzoeksverloop heb ik mijn ups en downs gekend. De start begon goed. Het onderwerp sprak me aan en er was genoeg literatuur over te vinden. In dit begin stadium vond ik het makkelijk werken. Elk boek wat met het onderwerp te maken

heeft is bruikbaar. De moeilijkheid voor mij kwam pas bij het filteren. Ik moest me hier goed afvragen wat nu echt interessant en bruikbaar was voor mijn onderwerp.

De interviews en observaties heb ik als positief ervaren. Ik heb nieuwe ervaringen opgedaan zoals het samenwerken met andere organisaties. Bovendien vond ik het gericht observeren nuttig. Ik heb wel vaker observaties gedaan, maar nog niet eerder in gesloten vorm. Het voordeel is dat je op zoek gaat naar antwoorden en niet bij het algemene observeren blijft.

Echter het schrijven van een meesterstuk bleek toch wat lastiger dan gedacht. Het meesterstuk behoort van een bepaald niveau te zijn en soms vond ik het lastig om op dit niveau een onderzoek te schrijven.

Nu het resultaat er is, kijk ik positief terug op het onderzoeksverloop. Ik denk dat ik met een bruikbaar onderwerp gewerkt heb wat zeker een meerwaarde voor de school betekent.

Reflectie op mijn persoonlijke professionele ontwikkeling

Door een case vanuit verschillende perspectieven te bekijken en hier divers informatie bij te zoeken, heb ik geleerd wat onderzoeken is. Als leerkracht ben ik voornamelijk bezig in mijn eigen klas.

Bij een case study horen interviews en observaties. Hierdoor kwam ik in aanraking met andere klassen en organisaties. De ideeën van andere medewerkers zorgden weer voor ideeën bij mij. Normaal kom je collega's op de gang tegen en maak je een praatje. Nu was er aanleiding om over een bepaald onderwerp inhoudelijk te overleggen met collega's. Ik ben altijd nieuwsgierig naar de mening van een ander en dit was een goede manier om hier achter te komen.

Verder vond ik het interessant om te zien hoe ze op dagactiviteitencentra te werk gaan. Ik heb een breder beeld gekregen van wat er na de schoolperiode te doen is voor leerlingen, waar ze terecht komen en welke mogelijkheden er allemaal zijn.

Binnen school heb ik mij professioneler ontwikkeld. Ik heb gewerkt aan een schoolbrede werkwijze. Ik ben school gaan zien als een organisatie en niet alleen maar een plek waar mijn klas is. Ik heb het als positief ervaren om me binnen de school zo te ontwikkelen. Als professional wil ik me in de toekomst meer schoolbreed gaan inzetten, wellicht in de praktische uitwerking van dit onderzoek.

Reflectie op mijn ontwikkeling als onderzoeker

Als onderzoeker heb ik geleerd om diverse bronnen te gebruiken. Ik heb het als interessant ervaren om interviews en observaties te koppelen aan de literatuur. Zo vond ik het 'zelf beschikkingsrecht' van de verstandelijke gehandicapten interessant. Ook het werken met het EIM model vind ik een positief punt. Als onderzoeker heb ik gekeken hoe ik dit model kan toepassen binnen de Emiliusschool.

Verder heb ik als onderzoeker gelezen hoe je een meesterstuk schrijft. Hoe maak ik gebruik van triangulatie en validiteit? Begrippen die me voorheen niet of nauwelijks bekend waren.

Doelrealisatie: opbrengst en hoe verder met de opbrengst

Met de eindklassen heb ik afgesproken dat we volgend schooljaar gaan starten met toekomstgericht werken. Ik denk dat ik wel kan stellen dat mijn doel dan gehaald is. Er zullen genoeg zaken zijn waar we tegen aan lopen en die we moeten bijstellen en/of veranderen.

Hoe het toekomst gericht werken zich verder zal ontwikkelen op de Emiliusschool is ook afhankelijk van de inzet van het personeel. Het is belangrijk om gemotiveerd te blijven. Daarnaast is het goed te blijven communiceren met dagactiviteitencentra. Op deze manier kom je er achter wat daar speelt en kun je hier als school weer op inspelen.

Kennisinteracties

De resultaten van mijn onderzoek ga ik presenteren door middel van een Power Point presentatie. Iedereen is natuurlijk welkom op deze presentatie. Maar ik denk dat deze met name voor de eindklassen nuttig is. Dit zijn immers de klassen waar het over gaat en waar ik een advies voor uitbreng.

Tevens zal ik medewerkers van het dagactiviteitencentrum uit nodigen. Wellicht vinden zij het interessant om te horen hoe wij onze leerlingen nog beter gaan voorbereiden op de toekomst! Wellicht leidt dit tot verdergaande samenwerking.

Verder wil ik samen met de intern begeleider van school bekijken hoe we concrete zaken rondom de organisatie gaan aanpakken.

Literatuurlijst

- Baarde, D.B, De Goede, (2000) *basisboek Methoden en Technieken*
Houten: Stenfert Kroese
- Baarde, D.B, De Goede, M.P.M, Teunissen, J. (2005) *Basisboek Kwalitatief onderzoek* Tweede geheel herziene druk
Groningen: Wolters-Noordhoff
- Bogerd, A., Hendriks, A., Renders H., (1990) *Begeleiding van verstandelijk gehandicapten*
Baarn: Nelissen
- Bolt, L.L.E, Verweij, M.F, Delden van, J.J.M. (2007) *Ethiek in praktijk*
Assen: Van Gorcum
- Dijen, J. (2006-2009) *Schoolgids Emiliusschool*
- Dijen, J., Hoof van, C, (2009) *Hun goed recht Passend onderwijs voor leerlingen met een zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen*
Antwerpen/ Apeldoorn: Garant uitgevers
- Janssens, J.M.A.M. (2002) *Ogen doen onderzoek*
Lisse: Swets& Zeitlinger
- Krober, H., Dongen, H. (2000) *Kind, gezin en handicap*
Soest: Nelissen
- Mijland, E. (2009) *integreren doe je niet alleen in het groep-in-school- model in de praktijk: integratieklas De Blauwe Bloem*
Antwerpen: Apeldoorn Garant

- Timmer, J.T., Dekker, K.A., Voortman, H. (2003) *Eigen Initiatief Model* Utrecht: LKNG

Internetsites

www.severinus.nl

www.swzzorg.nl

www.lunetzorg.nl

Bijlage: 1

Notitie:

Onderwijs gericht op Naschoolse Dagbesteding:
(Gezond gedrag en Zelfredzaamheid)

- Flexibele oriëntatie op Dagbesteding
- Arbeidstraining- en oriëntatiegroep niveau 2
- Arbeidstraining- en oriëntatiegroep niveau 1

okt. 2006

1. Flexibele oriëntatie op Dagbesteding:

Doelgroep:

EMG-leerlingen vanaf 18 jaar die m.n. het hier en nu beleven en zodoende geen verwachtingen richting toekomst ontwikkelen.

Leerlingen die m.n. de hen bekende structuur behoeven.

Doel:

In onderling overleg (leerkracht, hoofd DAC-Zonhove, coördinerend begeleider ,ouders, clustercoördinator school Cluster 3) komen tot een overgangsvorm naar het DAC die recht doet aan de structuurvraag, belevingsniveau en inlevingsvermogen van betreffende leerling.

Sub-doel:

DAC-begeleiders en leerkrachten oriënteren zich jaarlijks op elkaars werkvelden zodat betere inschatting met betrekking tot eventuele plaatsing lln. gemaakt kan worden.

(sfeer, structuur, activiteiten, niveau)

Organisatie:

Afstemmingsniveau (afspraken):

- Als de leerling 17 is worden in het PP de ouders er op geattendeerd dat ze zich alvast moeten gaan oriënteren op de mogelijkheden voor de toekomst m.b.t. dagbesteding. Dit in verband met eventuele wachtlijsten, maar ook om het traject van school verlopen goed te laten verlopen.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- De voorzitter PP agendeert op de voorlaatste MDO het onderwerp toekomst.
Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- Zijn Dagactiviteiten Zonhove een optie dan is er sprake van de volgende route:

- Na de voorlaatste bespreking gaat het vastgestelde PP met het ingevulde "Informatieformulier Dagactiviteitencentrum" (zie bijlage 1) naar het hoofd van de Dagactiviteiten. Verantwoordelijk hiervoor is de leerkracht. Hoofd dagactiviteiten informeert de coördinerende begeleiders en draagt er zorg voor dat er een dossier voor de toekomstige deelnemer aangemaakt wordt.

Verantwoordelijke: Leerkracht

- Uiterlijk een half jaar voor het bereiken van de 20-jarige leeftijd (voordat de school verlaten wordt) wordt een afsluitend MDO gepland waaraan ook een van de coördinerende begeleiders zal deelnemen.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- Cliëntbureau zorgt dat de schoolverlaters tijdig ingepland worden en dat de coördinerend begeleider het PP ontvangt.

Verantwoordelijke: Cliëntbureau

- Tijdens laatste MDO wordt zorgvraag besproken en de bijzonderheden waarmee bij de plaatsing rekening moet worden gehouden en vindt een check plaats van het eerder ingevulde 'Informatieformulier Dagactiviteitencentrum'.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- Alle noodzakelijke documenten worden door de coördinerend begeleider verzameld en uiterlijk 3 tot 4 maanden voor het verlaten van de school, wordt de leerling in de Plaatsings- en Begeleidingscommissie DAC besproken en vastgesteld bij welke groep de leerling geplaatst zal worden.

Verantwoordelijke: coördinerende begeleider

- Vervolgens informeert de coördinerend begeleider de betrokkenen t.w.: de ouders, de leerkracht, de leerling en de EVV-er.

Verantwoordelijke: coördinerende begeleider

- Leerkracht en begeleiders DAC maken afspraken over de (eventuele) stageperiode en overdracht naar de dagactiviteitengroep.

Verantwoordelijke: Leerkracht

- Plaatsing vindt in principe plaats, conform hetgeen hierover in de laatste MDO is afgesproken.

Organisatievormen daadwerkelijke oriëntatie:

- De oriëntatievorm is maatwerk, m.a.w.: in overleg (MDO) zal een traject gekozen worden dat het meeste recht doet aan de mogelijk/wenselijkheden van de leerling.
- M.b.t. Sub-doel: Coördinerend begeleider DAC neemt het initiatief voor de jaarlijkse intervisieronde (oriëntatie en afstemming) school en DAC met de leerkrachten van de eindklassen en de betrokken CL-ers.

2. Arbeidstraining- en oriëntatiegroep niveau 2:

Doelgroep:

Leerlingen vanaf 18 jaar die zich enig toekomstbeeld kunnen vormen en na hun schoolloopbaan een andere dan hoofdzakelijk arbeidsmatige omgeving behoeven.

Doel:

- Leerlingen ervaren de omgeving/sfeer van een activiteitencentrum.
- Leerlingen krijgen een indruk van de mogelijkheden/activiteiten van een activiteitencentrum.
- Leerlingen ervaren het participeren aan activiteitencentrum-achtige bezigheden.
- Leerlingen ontwikkelen inzicht in hun eigen voorkeuren, mogelijk- en onmogelijkheden, belastbaarheid etc.
- Leerkracht krijgt een eerste indruk van de motorische en cognitieve mogelijkheden m.b.t. het activiteitencentrumaanbod.
- Leerkracht krijgt een eerste indruk van de interesses, motivatie en werkhouding van de individuele leerling m.b.t. activiteitencentrum-bezigheden.
- Leerkracht krijgt een eerste indruk van de sociale beleving van de individuele leerling in een niet-schoolse setting.

Organisatie op afstemmings- en handelingsniveau:

- Jaarlijks stelt IB-er (onderstroom cluster 2) in overleg met lkr.-en van de eindgroepen Cluster 2 de z.g. “knutselgroep” samen.
Verantwoordelijke: IB-er onderstroom cluster 2
- Niveaugroep 2 draait parallel aan niveaugroep 1.
- Jaarlijks wordt vastgesteld het aantal dagdelen dat beide groepen draaien.
- Een van de leerkrachten coördineert de activiteiten en de interne verkoop.
Verantwoordelijke: leerkracht betrokken bij niveau 2-groep
- De leerkracht vult jaarlijks de DVL-Niveaugroep 2 (zie bijlage 3) in en formuleert van hieruit doelen voor het vakgebied Zelfredzaamheid en Gezond gedrag.
Verantwoordelijke: leerkracht
- Als de leerling 17 is worden in het PP de ouders er op geattendeerd dat ze zich alvast moeten gaan oriënteren op de mogelijkheden voor de toekomst m.b.t. dagbesteding. Dit in verband met eventuele wachtlijsten, maar ook om het traject van school verlopen goed te laten verlopen.
Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln
- De voorzitter PP agendeert, *als leerling 18 jaar is, op MDO* het onderwerp ‘toekomst’.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- Zijn Dagactiviteiten Zonhove een optie dan is er sprake van de volgende route:
 - Na de voorlaatste bespreking gaat het vastgestelde PP met het ingevulde “Informatieformulier Dagactiviteitencentrum” (zie bijlage 1)naar het hoofd van de Dagactiviteiten. Verantwoordelijk hiervoor is de leerkracht. Hoofd Dagactiviteiten informeert de coördinerende begeleiders en draagt er zorg voor dat er een dossier voor de toekomstige deelnemer aangemaakt wordt.
Verantwoordelijke: leerkracht
 - Uiterlijk een half jaar voor het bereiken van de 20-jarige leeftijd (voordat de school verlaten wordt) wordt een afsluitend PPB gepland waaraan ook een van de coördinerende begeleiders zal deelnemen.
Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln
 - Cliëntbureau zorgt dat de schoolverlaters tijdig ingepland worden en dat de coördinerend begeleider het PP ontvangt.
Verantwoordelijke: Cliëntbureau
 - Tijdens laatste MDO wordt zorgvraag besproken en de bijzonderheden waarmee bij de plaatsing rekening moet worden gehouden en vindt een check plaats van het eerder ingevulde ‘Informatieformulier Dagactiviteitencentrum’.
Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln
 - Alle noodzakelijke documenten worden door de coördinerend begeleider verzameld en uiterlijk 3 tot 4 maanden voor het verlaten van de school, wordt de leerling in de Plaatsings- en Begeleidingscommissie DAC besproken en vastgesteld bij welke groep de leerling geplaatst zal worden.
Verantwoordelijke: coördinerende begeleider
 - Vervolgens informeert de coördinerend begeleider de betrokkenen t.w.: de ouders, de leerkracht, de leerling en de EVV-er.
Verantwoordelijke: coördinerende begeleider
 - Leerkracht en begeleiders DAC maken afspraken over de (eventuele) stageperiode en overdracht naar de dagactiviteitengroep.
Verantwoordelijke: Leerkracht
- Plaatsing vindt in principe plaats, conform hetgeen hierover in de laatste MDO is afgesproken.

Organisatie daadwerkelijke arbeidstraining en oriëntatie:

- LIn. participeren in zg. “niveaugroep 2” op schoollocatie.
- Er wordt themagericht gewerkt (kerst, pasen, etc.) aan producten die intern afzet vinden.
- LIn. zijn betrokken bij de verkoop van de door hen gemaakte producten.
- Hoofd DAC komt jaarlijks, op school, een praatje houden over het reilen en zeilen van het DAC op initiatief van de leerkrachten van de eindklassen.
- Na het DAC-praatje gaan de LIn. in groepjes een kijkje nemen op het DAC. (sfeer beleven, activiteiten en structuur/gang van zaken “proeven”).
- Bezoek aan de winkel met hetzelfde oogmerk.

Verantwoordelijke: Leerkracht betrokken bij niveau 2**3. Arbeidstraining- en oriëntatiegroep niveau 1****Doelgroep:**

Leerlingen vanaf 18 jaar die zich een toekomstbeeld kunnen vormen en waarvan de school enige positieve verwachtingen m.b.t. het functioneren in een hoofdzakelijk arbeidsmatige omgeving heeft.

Doel:

- Leerlingen maken kennis met en raken zo mogelijk vertrouwd met arbeidsgericht handelen waarbij we onderscheid maken in:
A: werkzaamheden met een industrieel karakter
B: werkzaamheden met een ambachtelijk karakter.
- Leerlingen maken kennis met/ervaren werkuitvoeringsaspecten als zorgvuldigheid, kritische controle, frustratietolerantie, zelfstandigheid.
- Leerlingen maken kennis met/ervaren psychomotorische arbeidsaspecten als energetische inzet, fijne motorische handelingen, reactiesnelheid.
- Leerlingen maken kennis met/ervaren sociale arbeidsaspecten als luisteren naar uitleg, ontvangen van kritiek, teamwork.
- Leerlingen maken kennis met/ervaren cognitieve arbeidsaspecten als werkplanning, oplettendheid, probleemoplossing, omschakeling.
- Leerkracht krijgt inzicht in de mogelijkheden en beperkingen met betrekking tot bovengenoemde arbeidsaspecten.
- Leerkracht kan vanuit zijn bevindingen in deze, voor iedere individuele leerling, gerichte adviezen uitbrengen richting toekomstige dagbesteding.
- LI. maken kennis met sfeer, activiteiten en structuur DAC

Organisatie op afstemmings- en handelingsniveau

- Jaarlijks stelt IB-er (bovenstroom cluster 2) in overleg met de lkr.-en van de eindgroepen van cluster 2 de z.g. “arbeidstrainingsgroep” samen.

Verantwoordelijke: IB-er bovenstroom cluster 2

- De arbeidstrainingsgroep draait parallel aan de knutselgroep.
- Jaarlijks wordt vastgesteld het aantal dagdelen per week dat beide groepen draaien.

- Een van de lkr.-en fungeert als contactpersoon tussen DAC (winkel) en school.

Verantwoordelijke: leerkracht betrokken bij niveau groep-1

- Lkr. arbeidstrainingsgroep vult jaarlijks de DVL-niveaugroep 1 (zie Bijlage 2) en formuleert van hieruit doelen voor het vakgebied Gezond Gedrag en Zelfredzaamheid en Gezond gedrag.

Verantwoordelijke: leerkracht

- Als de leerling 17 is worden in het PP de ouders er op geattendeerd dat ze zich alvast moeten gaan oriënteren op de mogelijkheden voor de toekomst m.b.t. dagbesteding. Dit in verband met eventuele wachtlijsten, maar ook om het traject van school verlopen goed te laten verlopen.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- De voorzitter PP agendeert, *als leerling 18 jaar is, op MDO* het onderwerp 'toekomst'.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- Zijn Dagactiviteiten Zonhove een optie dan is er sprake van de volgende route:

- Na de voorlaatste bespreking gaat het vastgestelde PP met het ingevulde "Informatieformulier Dagactiviteitencentrum" (zie bijlage 1) naar het hoofd van de Dagactiviteiten. Verantwoordelijk hiervoor is de leerkracht. Hoofd Dagactiviteiten informeert de coördinerende begeleiders en draagt er zorg voor dat er een dossier voor de toekomstige deelnemer aangemaakt wordt.

Verantwoordelijke: leerkracht

- Uiterlijk een half jaar voor het bereiken van de 20-jarige leeftijd (voordat de school verlaten wordt) wordt een afsluitend MDO gepland waaraan ook een van de coördinerende begeleiders zal deelnemen.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- Cliëntbureau zorgt dat de schoolverlaters tijdig ingepland worden en dat de coördinerend begeleider het PP ontvangt.

Verantwoordelijke: Cliëntbureau

- Tijdens laatste MDO wordt zorgvraag besproken en de bijzonderheden waarmee bij de plaatsing rekening moet worden gehouden en vindt een check plaats van het eerder ingevulde 'Informatieformulier Dagactiviteitencentrum'.

Verantwoordelijke: CL-er voor externe lln, groepmanagers voor interne lln

- Alle noodzakelijke documenten worden door de coördinerend begeleider verzameld en uiterlijk 3 tot 4 maanden voor het verlaten van de school, wordt de leerling in de Plaatsings- en Begeleidingscommissie DAC besproken en vastgesteld bij welke groep de leerling geplaatst zal worden.

Verantwoordelijke: coördinerende begeleider

- Vervolgens informeert de coördinerend begeleider de betrokkenen t.w.: de ouders, de leerkracht, de leerling en de EVV-er.

Verantwoordelijke: coördinerende begeleider

- Leerkracht en begeleiders DAC maken afspraken over de (eventuele) stageperiode en overdracht naar de dagactiviteitengroep.

Verantwoordelijke: Leerkracht

- Plaatsing vindt in principe plaats, conform hetgeen hierover in de laatste MDO is afgesproken.

Organisatie daadwerkelijke arbeidstraining en oriëntatie:

- Lln. participeren in z.g. arbeidstrainingsgroep op schoollocatie.
- Er wordt in opdracht gewerkt voor “Kado en zo”, de producten moeten dus aan de verkoopeisen voldoen.
- Lln. maken in principe producten voor “Kado en zo” en derhalve worden er kwaliteitsafspraken gemaakt.
- De benodigde materialen en halffabrikaten worden tegen inkoopprijs door DAC aan school geleverd en/of de materialen worden door de Dagactiviteiten aan school vergoed.
- Het gereed product gaat tegen kostprijs naar “Kado en zo”.
- Het totaal aantal soorten producten blijft beperkt tot max. 3 zodat groei in vaardigheden en kwaliteit nagestreefd kunnen worden.
- Hoofd DAC komt jaarlijks op school een praatje houden over het reilen en zeilen van het DAC op initiatief van de leerkrachten van de eindklassen.
- De lln. van de arbeidstrainings- en oriëntatiegroep niveau 1 brengen jaarlijks een oriëntatiebezoek aan het DAC (proeven sfeer, mogelijkheden, activiteiten, structuur)
- De lln. van de arbeids- en oriëntatiegroep bezoeken jaarlijks de winkel en maken daar kennis met enkele voorbeeldproducten.

Verantwoordelijke: leerkracht betrokken bij niveau groep-1

VOOR ALLE LEERLINGEN GELDT DAT ZE UITERLIJK AFSCHIED NEMEN IN DE WEEK DAT ZE 20 JAAR WORDEN.

Informatieformulier t.b.v.:

Naam:.....

Adres:.....

Woonplaats:.....

Geboortedatum:.....

Geslacht:.....

Ingevuld door:.....Functie:.....

1. Heeft betrokkene mogelijkheden om industriële- en of ambachtelijke arbeid te verrichten? Te denken aan lichamelijke beperkingen, interesses, motivatie, taakspanning en concentratie.

2. welke interesses en mogelijkheden heeft betrokkene om activiteiten te kunnen doen? Wat doet hij/zij graag, wat moet zeker bij de dagactiviteiten aandacht krijgen, waar wordt aan gedacht m.b.t. het activiteitenprogramma en welke accenten in het programma?

3. Kun je wat zeggen over de omgevingsfactoren waarmee we rekening moeten houden? Te denken aan groepssamenstelling, aanwezigheid van bepaalde rituelen en de begeleidingsstijl.

4. Is er sprake van bepaalde bekende perspectieven? Te denken aan wat hij/zij nog wil leren en bereiken.

DVL Zelfredzaamheid Arbeidstraining- en oriëntatiegr. Niveau 1		Naam:			
Cognitieve kenmerken		Jr.....	Jr.....	Jr.....	Jr.....
1.	Ll. maakt zich planning werkzaamheden, max. 3 handelingen, eigen.	12345	12345	12345	12345
2.	Ll. heeft inzicht in werkzaamheden, weet waarom planning is zoals die is.	12345	12345	12345	12345
3.	Ll. staat open voor instructie/aanwijzingen en kan deze in handelen omzetten	12345	12345	12345	12345
4.	Ll. kan geconcentreerd 15 min. met opdracht bezig zijn.	12345	12345	12345	12345
5.	Ll. kan zich bepaalde werkzaamheden ook na enige maanden nog herinneren en duiden.	12345	12345	12345	12345
6.	Ll. draagt zelf bij aan oplossingen bij eventuele problemen.	12345	12345	12345	12345
7.	Ll. kan van ene in andere activiteit omschakelen.	12345	12345	12345	12345
Sociale kenmerken					
8.	Ll. toont doorzettingsvermogen als het even tegen zit, laat zich stimuleren.	12345	12345	12345	12345
9.	Ll. geeft uit zichzelf aan wanneer hulp gewenst is, vraagt niet om onnodige hulp.	12345	12345	12345	12345
10.	Ll. kan omgaan met kritiek.	12345	12345	12345	12345
11.	Ll. heeft teamgevoel als gezamenlijk aan een opdracht gewerkt wordt.	12345	12345	12345	12345
Kenmerken m.b.t. werkuitvoering					
12.	Ll. heeft het uithoudingsvermogen om 15 min. onafgebroken bezig te zijn.	12345	12345	12345	12345
13.	Ll. is kritisch t.o.v. zijn eigen product.	12345	12345	12345	12345
14.	Ll. heeft de instelling om kwalitatief goed werk te leveren, werkt stipt.	12345	12345	12345	12345
15.	Ll. voelt zich verantwoordelijk voor zijn product, wil graag dat het goed behandeld wordt tijdens de werkzaamheden, bij tussentijds opbergen en bij aflevering.	12345	12345	12345	12345
16.	Ll. bezit voldoende motorische vaardigheden om, onder begeleiding op afstand en met de nodige aanpassingen, tot kwalitatief acceptabel product te komen.	12345	12345	12345	12345
Opm:					

DVL Zelfredzaamheid Arbeidstraining- en oriëntatiegr. Niveau 2		Naam:			
Cognitieve kenmerken		Jr.....	Jr.....	Jr.....	Jr.....
1.	LI. heeft inzicht in de planning van werkzaamheden.	12345	12345	12345	12345
2.	LI. kan eenvoudige aanwijzingen, zo mogelijk, in handelen omzetten.	12345	12345	12345	12345
3.	LI. is zich bewust van eigen inbreng, weet b.v. eigen creatieve keuzes over te brengen.	12345	12345	12345	12345
Sociale kenmerken					
4.	LI. toont doorzettingsvermogen als het even tegenzit, laat zich stimuleren.	12345	12345	12345	12345
5.	LI. geeft uit zichzelf aan wanneer hulp gewenst is, doet dit op het goede moment.	12345	12345	12345	12345
6.	LI. heeft teamgevoel als gezamenlijk aan opdracht gewerkt wordt.	12345	12345	12345	12345
7.	LI. is ook geïnteresseerd in werk van anderen.	12345	12345	12345	12345
Kenmerken m.b.t. werkuitvoering					
8.	LI. kan zich langere tijd, ongeveer 15 min., met opdracht bezig houden.	12345	12345	12345	12345
9.	LI. heeft oog voor de kwaliteit van zijn product.	12345	12345	12345	12345
10.	LI. voelt zich verantwoordelijk voor zijn product, wil dat het goed behandeld wordt, neemt hierin initiatieven.	12345	12345	12345	12345
11.	LI. kent eigen mogelijkheden, weet wat hij kan en wat hij van anderen moet vragen. Accepteert dit.	12345	12345	12345	12345
Opm:					
Opm:					

Bijlage: 2

Bijlage 2a Interviews met medewerkers van het dagactiviteitencentrum

De volgende vragen zijn aan vier medewerkers van het dagactiviteiten centrum gesteld:

- 1: Hoe ervaar je de overgang van school naar een dagactiviteitencentrum?
- 2: Waar loop je eventueel tegen aan?
- 3: Valt je nog iets bijzonders op?
- 4: Wat zou volgens jou anders of beter kunnen?

Persoon 1

Vraag 1:

De overgang verloopt nu 'rommelig'. Vaak krijgen wij pas twee weken van te voren te horen welke cliënten er bij ons geplaatst wordt. Dan pas worden er stage afspraken gemaakt en moeten wij ons ook nog 'in' lezen in de cliënt. Ik vind dat dit binnen een te kort tijdsbestek te veel van ons vraagt. Hier zou een langer tijdsbestek voor mogen staan.

Vraag 2:

Een te kort overgangsmoment voor me zelf.

Bij cliënten merk ik dat zij moeite hebben met de overgang.

- Waaraan merk je dat?

De spanningsboog is vaak kort. Lang met een activiteit bezig zijn is moeilijk. Verder vragen wij ook een bepaalde mate van zelfstandigheid die ze niet gewend lijken te zijn.

Vraag 3:

Niets wat nog niet genoemd is.

Vraag 4:

Wat ik zie wanneer cliënten komen werken op het dagactiviteitencentrum dat zij veel moeite hebben met de nieuwe situatie. Ik vraag me af of school hier niet beter op kan inspelen.

Persoon 2

Vraag 1:

Ik merk dat de overgang veel vraagt van de cliënten. Zij moeten erg wennen aan de nieuwe werkwijze en zijn vaak in het begin erg moe.

Vraag 2:

Zelf loop ik nergens tegen aan. Ik zie wel dat cliënten hier minder aandacht krijgen dan op school. Sommige hebben hier moeite mee.

Vraag 3:

Misschien zou de stage periode langer kunnen zijn. Dan zouden toekomstige cliënten meer kunnen wennen aan het werken. Echter moet er dan rekening gehouden worden met een passende indicatie.

Vraag 4: Zie vorige vraag.

Persoon 3

Vraag 1:

Vaak verloopt dit positief. Het contact met school vinden wij belangrijk. In onze werkwijze gaan we dan ook uit van wat school ons adviseert. Natuurlijk proberen we dit in samenspraak met ouders te doen.

Vraag 2:

Soms is er een verschil tussen wat ouders en school vinden. Hier proberen wij altijd een goede middenweg in te vinden. Nieuwe cliënten hebben vaak de tijd nodig om te wennen aan de werkwijze. Dit proberen wij te ondervangen door middel van stage lopen. Toch is een volle week werken wel anders en dit zijn ze op het begin niet altijd gewend.

Vraag 3:

Ik vermoed dat er een groot verschil zit tussen de aangeboden activiteiten op school en hier. Veel werkjes zijn hier op het begin leuk maar ik merk dat ze niet altijd gewend zijn om een langere tijd met een werkje bezig te zijn.

Vraag 4:

Misschien dat school hier een rol in zou kunnen spelen. Ik heb nu nauwelijks een beeld van de aangeboden activiteiten op school.

Persoon 4

Vraag 1:

Omdat wij met een nieuwe werkwijze zijn begonnen, verloopt dit nu enigszins rommelig. Vaak worden stage afspraken op het laatste moment afgesproken. Dit zou wel iets eerder kunnen. Ik vermoed dat dit toekomstige cliënten ook meer rust biedt.

Vraag 2:

Zie vorige vraag. Daarnaast zou ik graag wat meer contact met school willen. Ik denk dat hier een betere afstemming zou kunnen plaatsvinden.

Vraag 3:

Voor nieuwe cliënten vraagt een hele week werken veel van ze. Ze doen toch veel nieuwe indrukken op.

Vraag 4:

Betere overlegmomenten tussen school en ons.

Goed naar de leerlingen kijken en hun programma hier op afstemmen.

Persoon 5

Vraag 1:

Ik merk dat cliënten moeite hebben met de nieuwe werksituatie. Zij lijken niet gewend aan de manier van werken. Op het begin vragen ze veel aandacht maar die kan ik ze niet geven. Omdat de groep groot is. Ik merk dat dit voor een aantal

cliënten moeilijk is. En ik vermoed dat ze wel gewend zijn om deze aandacht te krijgen op school.

Vraag 2:

De overstap voor sommige cliënten is soms groot. Zij zijn niet gewend om op deze manier te werken.

Vraag 3:

De activiteiten die wij aanbieden zijn soms nieuw voor ze. Ze hebben hier nog geen ervaring mee en dit vraagt om veel begeleiding, wat niet altijd lukt in onze werk situatie.

Vraag 4:

Misschien zou school meer activiteiten kunnen aanbieden, die aansluiten bij ons.

Bijlage 2b

In hoeverre sluit school aan bij de activiteiten die jullie aanbieden?

Persoon 1:

Ik heb hier geen zicht op. Ik kan niet precies zeggen welke activiteiten er op school aangeboden worden.

Persoon 2:

Ik merk hier dat leerlingen niet gewend zijn om langdurig met een activiteit bezig te zijn. Ik vermoed dat dit op school niet wordt aangeboden.

Persoon 3:

Dit verschilt per school. Wel biedt school meer activiteiten dan dat wij dat doen. Bovendien zijn de vaardigheden vaak gericht op schoolse vaardigheden.

Persoon 4:

Wij zijn arbeidsmatig bezig en werken aan een product. Volgens mij wordt dit op school niet op deze manier gedaan.

Persoon 5:

Deze vraag vindt ik lastig. Ik weet niet wat er op school gedaan wordt. Wel vermoed ik dat school meer echte vakken aanbiedt en wij bezig zijn met werken.

Bijlage 2c Uitwerking van de interviews met oud leerlingen

De interviews zijn meer gesprekjes geworden. Het niveau van de oud leerlingen is er niet naar om een echt interview te houden.

Oud- leerlingen 1

Hij is een oud leerling van mij met een ontwikkelingsleeftijd van 3,5 jaar. Ten eerste vond hij het zo leuk om mij te zien dat hij alleen maar kon lachen. Hij vond het werken leuk maar op school natuurlijk ook! Verschillen noemen voor hem is moeilijk. Ik heb hem wel gevraagd wat hij leuk vindt om te doen op het dagactiviteitencentrum. Met picto's liet hij zien dat hij graag in de tuin werkt en muziek maakt. Bij de vraag wat hij mist aan school waren het de koffie afspraken!

Oud-leerlingen 2

Dit is een oud leerling uit een andere klas met een ontwikkelingsleeftijd van 8 jaar. Zij vond leuk aan het dagactiviteitencentrum dat ze meer mocht. Tussen de middag gaat ze wel eens naar de friettent en op school kan dit niet!

Het werk op school vond ze 'kinderachtig' en nu kan ze doen wat ze het liefst doet, namelijk schilderen.

Oud- leerling 3

Zij is het liefst de hele dag bezig met tekenen en schilderen. Nu kan ze zelf bepalen dat ze dit zoveel mogelijk wil doen. Op school kon dit niet altijd. Toch komt ze wekelijks terug naar school. Ze zegt dat ze hier nog veel vrienden heeft waar ze graag mee kletst. Ook hecht ze nog veel waarde aan het contact met het klassenpersoneel.

Oud- leerling 4

Het werken op een dagactiviteitencentrum vindt ze leuk. Wel was ze erg moe op het begin. Het verschil met school kan ze niet aangeven. Het leukst vindt ze muziek maken en computeren.

(Oud) leerling 5

Deze leerling is nog geen oud leerling, hij loopt namelijk op donderdag en vrijdag stage. Ik heb hem gevraagd het verschil te benoemen tussen school en stage. Op stage merkte hij dat er veel meer mensen in een groep werkte. En dat daardoor het personeel niet altijd tijd voor hem had. Hij heeft hier moeite mee. De werkjes vindt hij leuk, die horen bij ouder zijn. Op school is het soms kinderachtig. We spelen bijvoorbeeld nog buiten en op stage doe je dat niet meer. Verder vindt hij dat hij op stage meer mag. Zo heeft hij een eigen kluisje waar zijn spullen in liggen.

Bijlage 2 d

Uitwerking observaties eindklassen

1: Hoe ziet een dag binnen 2k7 eruit?

Deze klas is de zogenoemde bovenstroom van de Emiliusschool. Dit houdt in dat hier leerlingen zitten met een duidelijke lees- en rekenperspectief. Deze leerlingen hebben begrip van de wereld buiten hun leefwereld. (*bron schoolgids Emiliusschool*) Dit is duidelijk terug te zien binnen het rooster van klas 2k7. In de ochtend zijn de leerlingen bezig met vakken die gericht zijn op cognitie. Zoals rekenen en engels. Ze geven zelf aan wanneer ze hulp nodig hebben of de lesstof niet begrijpen. 's Middags zijn de activiteiten meer gericht op praktische vakken. Zoals zwemmen, gym maar ook koken.

2: Welke activiteiten worden aangeboden?

- Taal
- Rekenen en wiskunde
- Sociale redzaamheid/ verkeer
- Wereld Oriëntatie
- Gym en zwemmen
- Expressie
- Levensbeschouwing/ godsdienst
- Gezond Gedrag en zelfredzaamheid
- Huishoudkunde
- Engels
- Arbeidstraining

3. Wordt er toekomstgericht gewerkt en hoe?

Er wordt zeker toekomst gericht gewerkt. Vakken als koken en arbeidstraining sluiten hier goed bij aan. Tijdens de observatie is me wel opgevallen dat dit best in wat

grotere vormen kan zijn. Nu wordt er bijvoorbeeld gekookt wanneer de andere helft van de klas aan het zwemmen is.

1. Hoe ziet een dag in klas 3k10 eruit?

Dit is een EMG klas. Dat wil zeggen ernstig meervoudig gehandicapt. Dit zijn leerlingen met een ontwikkelingsperspectief tot 2 jaar.

Leerlingen in deze klas zijn zeer structuur behoeftig. Wanneer leerlingen in de klas komen hebben een aantal van hen verwijzers in hun handen of op schoot. Dit visualiseert de overgang van thuis/groep naar school. De leerlingen posten deze verwijzers en pakken de volgende zoals hun jas uittrekken.

Van groepslessen is binnen deze klas nauwelijks spraken. Leerlingen worden individueel begeleidt en volgen hun eigen rooster.

Een aantal leerlingen kan wel mee doen aan groepsactiviteiten. Deze staan dan met name in het teken van ervaren en beleven.

2. Welke activiteiten worden aangeboden?

Het onderwijs/ zorgprogramma dat EMG leerlingen volgen is geënt op de ontwikkelingsdomeinen: communicatie, zelfredzaamheid, sensomotoriek en sociaal emotionele ontwikkeling en spel. Leerinhouden hebben een basaal en functioneel karakter en zijn gericht op participatie aan de omgeving. Er ligt een sterk accent op lichamelijk en gevoelsmatig welbevinden. Onderwijs, zorg en behandeling zijn zo veel als mogelijk geïntegreerd. *(bron schoolgids Emiliusschool)*

Een aantal leerlingen zijn in staat om zelf een activiteit uit te voeren. Dit is een simpele activiteit zoals het verven van a4 velletjes. De andere leerlingen zijn vooral bezig met beleven en ervaren.

Wat me opviel tijdens de observatie is dat leerlingen individueel benadert worden.

3. Wordt er toekomst gericht gewerkt en hoe?

Een aantal leerlingen zijn in staat om zelfstandig een activiteit uit te voeren. Dit zijn werkjes die onder arbeidstraining vallen. Te denken valt aan papier versnipperen. Dit kan echter niet altijd omdat dit voor andere leerlingen te veel stress oplevert. Denk aan het geluid wat een papierversnipperaar maakt!

Bijlage 2 e

Interview met adjunct directeur

- *Ik weet dat de klas waar ik nu werk vroeger een handenarbeid lokaal was en dat er ook een huishoud klas was. Wat ik me afvroeg is waarom deze lokalen er niet meer zijn en er gekozen is voor een andere werkvorm?.*

Het niveau van de leerlingen was vroeger een stuk hoger dan dat het nu is. De leerlingen die werkzaam waren in de vaklokalen waren motorisch minder beperkt. Daarnaast heeft er de volgende wetswijziging plaatsgevonden waardoor de ondergrens verlaagt is:

Ieder kind, ongeacht de ernst en aard van de beperking heeft 'recht op onderwijs'! Toen dat recht in 2003 (Regeling Indicatiecriteria Leerling Gebonden Financiering, LGF) na het wegvallen van een 'ondergrens' uit de indicatiecriteria feitelijk ontstond in Nederland, stond het onderwijs voor de enorme opdracht om passend onderwijs voor kinderen met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperking te ontwikkelen.

Door deze verlaagde ondergrens is er een grote stroom emg leerlingen ontstaan. De ontwikkeling die we nu zien is dat de emg klassen toenemen.

- *Waarom is een vso afdeling wettelijk gezien niet mogelijk op onze school?*

Op deze vraag heeft hij voor mij een stuk uit de wet laten lezen waarin staat waarom dit niet mogelijk is. (zie hoofdstuk 2)

Hij benadrukte dat de school hier op haar eigen manier mee omgaan en vroeg of de notitie onderwijs gericht op Naschoolse Dagbesteding mij bekend was. Dat is zo.

- *Hoe heet een verklaring die de school geeft waarop staat dat leerlingen niet in staat zijn om betaald arbeid te leveren?*

De school kent het zogenaamde pre-advies dat de adviesgroep geeft. Deze kan als volgt luiden:

1. Arbeid is geïndiceerd
2. Arbeidsmogelijkheden zijn twijfelachtig/ niet helder.
3. Arbeid is niet geïndiceerd.

In het verleden waren er leerlingen op school waarvan de adviesgroep dacht dat ze misschien wel betaald arbeid konden verrichten. Dit waren er maar een aantal en dit bleek geen succeservaringen.

School geeft daarom nu altijd het advies arbeid is niet geïndiceerd.

- *Wie zit er in een advies groep?*

Een adviesgroep op de Emiliusschool bestaat uit de schoolpsycholoog, clustercoördinator en mijzelf (adjunct- directeur)

Bijlage 2 f

Observaties dagactiviteitencentrum PSW Roermond

Hier wordt verwacht dat cliënten zelfstandig binnenkomen en zelf hun spullen opruimen in een kluis die ze hebben. Vervolgens gaan ze zelfstandig naar de activiteit waar ze gaan werken. De cliënten hebben in een map het rooster zitten. Op de juiste werkplek aangekomen worden ze welkom geheten door het personeel. Het verschilt per activiteit of cliënten een vaste werkplek aan tafel hebben.

In een ruimte zitten gemiddeld 15 cliënten met 2 begeleiders. Cliënten krijgen een werkje en worden aan het werk gezet. Tussen door is er wel tijd voor een praatje of grapje met de begeleiding, maar belangrijk is dat er wel gewerkt wordt. Onderling worden er verhalen genoeg verteld.

Binnen deze dagactiviteitencentrum zijn vier verschillende werkzaamheden namelijk industrieel werk, catering, drukkerij en computeren.

Na een stage periode wordt er samen met de cliënt een rooster gemaakt. Centraal staat de vraag van de individuele cliënt.

Dagactiviteitencentrum de Schalm

Ook hier wordt verwacht dat cliënten zelfstandig naar hun werkplek gaan, als ze dit kunnen! Anders worden ze naar de juiste plek gebracht door begeleiders.

Bij elke werkplek ruimen ze hun spulletjes op en gaan de ruimte binnen. Cliënten krijgen verbale instructies of er hangt een pictorooster waarop staat aangeven waar

ze aan gaan werken. Dit verschilt per activiteit. Gemiddeld zitten hier 14 cliënten bij een activiteit in verhouding tot 2 begeleiders. Wat opvalt is dat ,net als op school, er een combinatie is tussen werken en verzorging. Er zijn diverse activiteiten zoals een kaarsenmakerij, computerlokaal, arbeid, muziek, koken en in de tuinwerken.